

Vakavan kansainvälisen rikoksen kieltäminen

Millainen uudesta laista tuli?

Perusoikeudet OT00BE34-3002 (2026)

ON-työ/Tutkielma

Laatija(t):

Axel Gullsten

9.5.2026

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu

Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

ON-työ / Tutkielma

Oppiaine: Valtiosääntöoikeus

Tekijä(t): Axel Gullsten

Otsikko: Otsikko

Ohjaaja(t): Veli-Pekka Viljanen

Sivumäärä: 29 sivua

Päivämäärä: 9.5.2026

Kirjoitus tarkastelee uutta rikoslain kriminalisointia vakavan kansainvälisen rikoksen kieltäminen (ns. kieltämisrikos), joka astui voimaan 26.1.2026 lailla 8/2026 ja sisältyy nyt rikoslain 11 lukuun (10 b §). Uuden kriminalisoinnin taustalla vaikutti vahvasti kansainvälinen paine, tärkeimpänä EU:n komission Suomea vastaan aloittama rikkomusmenettely. Uusi laki voidaan kategorisoida ns. repressiiviseksi muistilaiksi, joka tarkoittaa sitä, että lailla suojataan jonkin historiallisen tapahtuman muistoa siten, että ”väärin muistamisesta” seuraa rangaistus, tässä tapauksessa rikosoikeudellinen sellainen.

Kyseessä on rikos, jota voidaan pitää sananvapausrikkoksena: siis rikoksena, johon syyllistytään sananvapautta käyttämällä. Kieltämisteko voidaan lisäksi nähdä kiihottamisteon erityisenä muotona. Lainvalmisteluasiakirjoissa ja oikeuskäytännössä fokus on ollut nimenomaisesti holokaustin kieltämisessä, jota voidaankin pitää kieltämisrikoksen tyyppitapauksena. Laki on säädetty neutraaliksi siten, että se suojaa myös monien muiden vakavien kansainvälisten rikosten muistoa, kuten Ruandan tai Jugoslavian kansainvälisten tuomioistuinten toteamia rikoksia ihmisyyttä vastaan.

Kirjoitus keskittyy lainvalmisteluaineistoon ja tarkastelee lainsäädäntöprosessia sekä nostaa esiin muuttaman ongelmakohdan uudessa laissa, jotka voivat merkitä ristiriitaa EU-oikeuden kanssa.

Kirjoitus tarkastelee myös holokaustin kiistämisen suhdetta sananvapauteen. Käytännössä Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on linjannut, että holokaustin kieltäminen ei ole koskaan hyväksyttävää puhetta, usein sen vuoksi, että teon taustalla on yleensä esimerkiksi kansallissosialistisen ideologian levittämisen tarkoitus. Tuomioistuimen linja muihin vakaviin kansainvälisiin rikoksiin on epävarmempi: Perinçek v. Sveitsi (2015) tapauksessa tuomioistuin katsoi, että turkkilaispoliitikon sananvapautta oli loukattu, kun hänet oli tuomittu Armenian kansanmurhan kieltämisestä. Armenian kansanmurha ei ole kuitenkaan täysin verrannollinen esimerkiksi Ruandan tai Srebrenican kansanmurhaan muun muassa sen vuoksi, ettei Armenian tapahtumista ole vastaavaa yleisesti hyväksyttyä lainvoimaista tuomiota. Epävarmaa on, miten EIT suhtautuisi esimerkiksi Ruandan kansanmurhan kiistämistä koskevaan valitusasiaan ja mikä, jos mikään, merkitys EU:n puitepäätöksellä tällöin olisi.

Avainsanat: vakavan kansainvälisen rikoksen kieltäminen, kieltämisrikos, sananvapaus

Sisällys

Lähteet.....	IV
Lyhenteet.....	XIV
1 Johdanto.....	1
2 Taustaa	7
3 Holokaustin kieltäminen ja sananvapaus	9
4 Holokaustin kieltäminen rikoksena	11
5 Nykytilan arviointi	15
6 Lain perustuslainmukaisuus.....	17
7 Lopuksi: mitä jäi käteen? Mihin tästä eteenpäin?.....	20
7.1 Miten EIT lakiin suhtautuisi?	22
7.2 Onko laki EU-oikeuden mukainen?.....	27

Lähteet

Kirjallisuus

Aalto, Pekka – Mattila, Heikki – Eriksson, Bo Göran, *Encyclopaedia Iuridica Fennica:*

suomalainen oikeustietosanakirja. Kuudes osa, Kansainväliset suhteet: kansainvälinen julkisoikeus, kansainvälinen siviiliprosessioikeus, kansainvälinen talousoikeus, kansainvälinen yksityisoikeus ja vertaileva oikeustiede. Helsinki: Suomalainen lakimiesyhdistys, 1998.

Ertür, Başak, *Law of Denial*, 2019.

Verkkoaineisto: <https://link.springer.com/article/10.1007/s10978-019-09237-8>;
suora linkki: https://eprints.bbk.ac.uk/id/eprint/25506/1/Ertur_Law_of_Denial.pdf (katsottu 7.5.2026)

Frände, Dan – Hyttinen, Tatu – Kallio, Heikki – Korkka-Knuts, Heli – Matikkala, Jussi – Tapani, Jussi – Tolvanen, Matti – Viljanen, Pekka – Wahlberg, Markus, *Keskeiset rikokset*. Helsinki: Edita, 2023.

Hakapää, Kari, *Uusi kansainvälinen oikeus*. Helsinki: Talentum, 2010.

Hirvelä, Päivi – Heikkilä, Satu, *Ihmisoikeudet: käsikirja EIT:n oikeuskäytäntöön*. Helsinki: Alma, 2017.

Hannikainen, Lauri – Koivurova, Timo, *Kansainvälisen oikeuden käsikirja*. Helsinki: Tietosanoma, 2014.

Husa, Jaakko – Pohjolainen, Teuvo. *Julkisen vallan oikeudelliset perusteet: johdatus julkisoikeuteen*. Helsinki: Talentum, 2014.

Hyttinen, Tatu – Hannonen, Jasmin, *Vihapuhe: Syyt, seuraukset ja kontrollointi*. Gaudeamus, 2025.

Hyttinen, Tatu – Hannonen, Jasmin, *Kiihottaminen kansanryhmää vastaan alioikeuskäytännössä*. Defensor Legis 2/2023.

Jyräntki, Antero – Husa, Jaakko, *Valtiosääntöoikeus*. Helsinki: Kauppakamari, 2015.

Korpisaari, Päivi (toim.) – Antikainen, Annika, *Viestin viemää: viestintäoikeuden vuosikirja 2021*. Helsinki: Helsingin yliopiston oikeustieteellinen tiedekunta, 2022.

Melander, Sakari, *Selvitys kiihottamista kansanryhmää vastaan koskevan rikossäännöksen muutostarpeista*. Oikeusministeriön julkaisuja, 2024 (OM 2024:21).

Ojanen, Tuomas, *Perusoikeuspluralismi kotimaisessa tuomioistuimessa*. Defensor

Legis 4/2011.

Pellonpää, Matti, Euroopan ihmisoikeustuomioistuin ja kansallisen oikeuden kehitys –
haittaa vai hyötyä? Lakimies 7–8/2009.

Pellonpää, Matti – Gullans, Monica – Pölönen, Pasi – Tapanila, Antti, Euroopan
ihmisoikeussopimus. Helsinki: Alma Talent, 2018.

Siltala, Raimo, Oikeustieteen tieteenteoria. Helsinki: Suomalainen lakimiesyhdistys,
2003.

Tapani, Jussi – Tolvanen, Matti – Hyttinen, Tatu. Rikosoikeuden yleinen osa:
vastuuoppi. Helsinki: Alma Insights, 2025.

Viljanen, Veli-Pekka, Perusoikeuksien rajoitusedellytykset. Helsinki: Talentum, 2001.

Virallislähteet

8 päivänä elokuuta 1945 tehdyn Lontoon sopimuksen liite: kansainvälisen

sotarikostuomioistuimen perussääntö. Verkkoaineisto (archive-linkki):
https://web.archive.org/web/20260302053358/https://www.un.org/en/genocideprevention/documents/atrocity-crimes/Doc.2_Character%20of%20IMT%201945.pdf (katsottu 6.5.2026)

Asetus liputuksesta Suomen lipulla 383/1978

Laki rikoslain muuttamisesta 511/2011

Laki rikoslain 32 luvun 6 ja 14 §:n muuttamisesta 191/2011

Laki rikoslain 11 luvun muuttamisesta 8/2026

Eduskunnan pöytäkirja, PTK 54/2025 vp

Euroopan unionin neuvoston puitepäätös 2008/913/YOS, tehty 28 päivänä

marraskuuta 2008, rasismien ja muukalaisvihan tiettyjen muotojen ja ilmaisujen
torjumisesta rikosoikeudellisin keinoin

HE 94/1993 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle rikoslainsäädännön

kokonaisuudistuksen toisen vaiheen käsittäviksi rikoslain ja eräiden muiden la-
kien muutoksiksi

HE 309/1993 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle perustuslakien

perusoikeussäännösten muuttamisesta.

HE 1/1998 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle uudeksi Suomen Hallitusmuodoksi

HE 285/2010 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi rikoslain 32 luvun 6 ja 14 §:n

sekä kansainvälisestä oikeusavusta rikosasioissa annetun lain 15 §:n muuttamisesta

HE 317/2010 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle Euroopan neuvoston

tietoverkkorikollisuutta koskevan yleissopimuksen lisäpöytäkirjan, joka koskee tietojärjestelmien välityksellä tehtyjen luonteeltaan rasististen ja muukalaisvihamielisten tekojen kriminalisointia, hyväksymisestä ja laiksi sen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta sekä laeiksi rikoslain ja tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoamisesta annetun lain 15 §:n muuttamisesta

HE 19/2013 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi rikoslain, pakkokeinolain 10 luvun 7 §:n ja poliisilain 5 luvun 9 §:n muuttamisesta

HE 14/2023 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi mielenterveyslain ja hallinto-oikeuslain 7 §:n muuttamisesta

HE 47/2025 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi rikoslain 11 luvun Muuttamisesta

PeVL 4/1997 vp. Perustuslakivaliokunnan lausunto hallituksen esityksestä

eduskunnalle laiksi eräiden Suomelle Yhdistyneiden Kansakuntien jäsenenä kuuluvien velvoitusten täyttämistä annetun lain muuttamisesta ja laiksi rikoslain 46 luvun 1 §:n muuttamisesta

PeVL 29/2001 vp. Perustuslakivaliokunnan lausunto hallituksen esityksestä

eduskunnalle lahjontaa koskevan Euroopan neuvoston rikosoikeudellisen yleissopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä sekä eräiden virkarikoksia ja niihin liittyviä rikoksia koskevien säännösten muuttamisesta

PeVL 5/2009 vp. Perustuslakivaliokunnan lausunto hallituksen esityksestä

eduskunnalle laiksi toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi annetun lain muuttamisesta

PeVL 26/2002 vp. Perustuslakivaliokunnan lausunto valtioneuvoston kirjelmään

ehdotuksesta neuvoston puitepäätökseksi (rasismin ja muukalaisvihan vastainen toiminta)

PeVL 52/2010 vp. Perustuslakivaliokunnan lausunto hallituksen esityksestä

eduskunnalle kuvaohjelmalainsäädännön uudistamiseksi

PeVL 38/2025 vp. Perustuslakivaliokunnan lausunto hallituksen esityksestä

eduskunnalle laiksi rikoslain 11 luvun muuttamisesta.

LaVM 22/1994 vp. Lakivaliokunnan mietintö hallituksen esityksestä eduskunnalle

rikoslainsäädännön kokonaisuudistuksen toisen vaiheen käsittäviksi rikoslain ja eräiden muiden lakien muutoksiksi

LaVM 16/2025 vp. Lakivaliokunnan mietintö hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi rikoslain 11 luvun muuttamisesta.

SopS 55–56/2002. Kansainvälisen rikostuomioistuimen Rooman perussääntö

SopS 83–84/2011. Euroopan neuvoston tietoverkkorikollisuutta koskevan

yleissopimuksen lisäpöytäkirja (ETS 189), joka koskee tietojärjestelmien välityksellä tehtyjen luonteeltaan rassististen ja muukalaisvihamielisten tekojen kriminalisointia

VNT 2/2023: Valtioneuvoston tiedonanto yhdenvertaisuuden, tasa-arvon ja syrjimättömyyden edistämisestä suomalaisessa yhteiskunnassa

Oikeustapaukset

Graudy v. Ranska (24.6.2003)

Jersild v. Tanska (23.9.1994)

Perinçek v. Sveitsi (15.10.2015)

Pastörs v. Saksa (3.10.2019)

Ruusunen v. Suomi (14.1.2014)

Williamson v. Saksa (8.1.2019)

KKO 2020:68

KKO 2008:94

England and Wales High Court, EWHC 2000, Irving v. Penguin Books Limited,

Deborah E. Lipstat [2000] EWHC QB 115 (11th April, 2000). Verkkoaineisto:

<https://www.bailii.org/ew/cases/EWHC/QB/2000/115.html>

Etelä-Afrikka v. Israel (ICJ, 2023; käynnissä, ei vielä lainvoimaista ratkaisua).

Verkkoaineisto: <https://www.icj-cij.org/case/192>

Tuomio 29.6.2017, Poplawski, C-573/17, ECLI:EU:C:2017:503

Tuomio 14.10.2004, yhdistetty asia Berlusconi, Adelchi ja Dell'Utri, C-387/02, C-391/02 ja C-403/02, ECLI:EU:C:2004:624

Tuomio 2.10.2003, Connolly v. Komissio, C-274/99 P, ECLI:EU:C:2000:579

Medialähteet

Al Jazeera 3.6.2012. Serb president denies Srebrenica 'genocide'. Verkkoaineisto:

<https://www.aljazeera.com/news/2012/6/3/serb-president-denies-srebrenica-genocide> (katsottu 6.5.2026)

BBC News, 27.2.1998. Writer fined for Holocaust writings. Verkkoaineisto (archive-

linkki): <https://web.archive.org/web/20110921084231/http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/60742.stm> (katsottu 6.5.2026)

Demokraatti 1.9.2023: "Eduskunnan ainoa kommunisti" avautuu: "Näin teki myös

Hitler". Verkkoaineisto: <https://demokraatti.fi/eduskunnan-ainoa-kommunisti-avautuu-nain-teki-myo-hitler> (katsottu 6.5.2026)

Demokraatti/STT, 18.10.2025: Holokaustin kiistämisen kieltävä laki voi osua Israelin

tukijoihin – Päivi Räsänen pohtii omaa esitystä laista. Verkkoaineisto: <https://demokraatti.fi/holokaustin-kiistamisen-kieltava-laki-voi-osua-israelin-tukijoihin-paivi-rasanen-pohtii-omaa-esitysta-laista> (katsottu 6.5.2026)

Euroopan parlamentti, lehdistötiedote 15.4.2015. Verkkoaineisto:

<https://www.europarl.europa.eu/news/fi/press-room/20150413IPR41671/parlamentti-hyvaksyi-paatoslauselman-armenialaisten-kansanmurhan-muistopaivasta> (katsottu 6.5.2026)

Foreign Policy 2.10.2016 (kirjoittaja: Mchangama, Jacob): First They Came for the

Holocaust Deniers, and I did Not Speak Out. Verkkoaineisto (archive-linkki): <https://web.archive.org/web/20161008092657/https://foreignpolicy.com/2016/10/02/first-they-came-for-the-holocaust-deniers-and-i-did-not-speak-out/> (katsottu 6.5.2026)

FRA (Euroopan unionin perusoikeusvirasto) lehdistötiedote 5.6.2024.

Verkkoaineisto: <https://fra.europa.eu/en/news/2024/rising-living-costs-and-racism-threaten-fundamental-rights-protection-europe-fras> (katsottu 6.5.2026)

Helsingin Sanomat 12.4.2019: Bosnian serbijohtaja sanoo, että Srebrenican

joukkomurha on ”myytti”. Verkkoaineisto: <https://www.hs.fi/maailma/art-2000006069279.html> (katsottu 6.5.2026)

Helsingin Sanomat 2.9.2019 (kirjoittaja: Majander, Antti): Ihanneyhteisö muuttui

kuoleman maaksi: Stalin ei tahtonut tappaa kaikkia suomalaisia, suuri osa riitti. Verkkoaineisto (archive-linkki): <https://web.archive.org/web/20190902081009/https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000006224087.html> (katsottu 6.5.2026)

Helsingin Sanomat 26.3.2026 (kirjoittajat: Suutari Elli – Palokallio, Netta –

Puumalainen, Julian – Isotalo, Mikko – Saarinen, Santeri): ”Oikeusministeri Meri väläyttää jälleen muutosta lakiin”. Verkkoaineisto: <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000011904626.html> (katsottu 6.5.2026)

Hovioikeuden tiedote 29.1.2026: ”Hovioikeus on antanut tuomion laittoman

yhdistystoiminnan harjoittamista, kiihottamista kansanryhmää vastaan, törkeää vahingontekoa ja ampuma-aserikosta koskevassa asiassa”. Verkkoaineisto: <https://tuomioistuimet.fi/hovioikeudet/helsinginhovioikeus/fi/index/tiedotteet/2026/hovioikeusonantanuttuomionlittomanyhdistystoiminnanharjoittamistakiihottamistakansanryhmaavastaantorkeaavahingontekoaajaampumaaserikostakoskevassaasiassa.html> (katsottu 6.5.2026)

Ilta-Sanomat 7.11.2019 (kirjoittaja: Lakka, Päivi): Jussi Halla-aho pitää lakia

kansanryhmää vastaan kiihottamisesta ”mielivaltaisena sensuurina” – Oikeusministeri Henriksson syyttää vääristelystä. Verkkoaineisto: <https://www.is.fi/politiikka/art-2000006299978.html> (katsottu 6.5.2026)

JURIST News 19.7.2025 (kirjoittaja: Khoroshun, Yevheniia): Czechia president

approves law criminalizing support for communism and Nazism. Verkkoaineisto: <https://www.jurist.org/news/2025/07/czechia-president-approves-law-criminalizing-support-for-communism-and-nazism/> (katsottu 6.5.2026)

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, verkkoaineisto:

<https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi/perusopetus/419550/oppiaineet/466345> (katsottu 6.5.2026)

Perustuslakiblogi 5.4.2024 (kirjoittaja: Hyvärinen, Joy). Verkkoaineisto:

<https://perustuslakiblogi.wordpress.com/2024/04/05/joy-hyvarinen-kp-sopimus-sotapropagandan-kieltaminen-ja-suomi/> (katsottu 6.5.2026)

The Guardian 31.10.2025 (kirjoittaja: Leingang, Rachel): Tucker Carlson's interview with far-right antisemite Nick Fuentes divides conservatives . Verkkoaineisto: <https://www.theguardian.com/us-news/2025/oct/31/conservative-reaction-tucker-carlson-nick-fuentes-interview> (katsottu 6.5.2026)

UN News, 21.11.2024: ICC issues arrest warrants for Netanyahu, Gallant and Hamas commander. Verkkoaineisto: <https://news.un.org/en/story/2024/11/1157286> (katsottu 6.5.2026)

Yle Areena 26.12.2020: Puhdistus Petroskoissa. Verkkoaineisto: <https://areena.yle.fi/1-50713829> (katsottu 7.5.2026)

Yle 27.1.2018 (kirjoittaja: Tikka, Iida): Puolan uusi holokaustilaki suututti Israelin holokaustin muistopäivänä. Verkkoaineisto: <https://yle.fi/a/3-10045134> (katsottu 6.5.2026)

Yle 20.11.2020 (kirjoittaja: Töyrylä, Katriina): Natsijohtajat joutuivat tuomiolle 75 vuotta sitten – Nürnbergin oikeudenkäynti toi oikeutta siviileille ja kielsi sotilailta oikeuden vedota käskyyn. Verkkoaineisto: <https://yle.fi/a/3-11657909> (katsottu 6.5.2026)

Yle 27.3.2023 (kirjoittaja: Santaharju, Teija): Lakeja valmistellaan liian kovassa kiireessä ja liian vähin resurssein, sanoo arviointineuvosto. Verkkoaineisto: <https://yle.fi/a/74-20024393> (katsottu 6.5.2026)

Yle 9.9.2024 (kirjoittaja: Mäntysalo, Jesse): EU ripitti Suomea – nyt rasismirikosten tulkinta voi mennä täysin uusiksi. Verkkoaineisto: <https://yle.fi/a/74-20110388> (katsottu 6.5.2026)

Yle 22.11.2025 (kirjoittaja: Sergeyeva, Galyna): ”Kuolleita oli kaikkialla” – ukrainalaiset toivovat, että Suomi tunnustaa 1930-luvun nälänhädän kansanmurhaksi. Verkkoaineisto: <https://yle.fi/a/74-20195015> (katsottu 6.5.2026)

Yle 9.1.2026 (kirjoittaja: Mäntysalo, Jesse): Karmeista sotarikoksista tuomittu venäläismies valitti oikeudessa vankilaoloistaan – puheenjohtaja puuttui peliin. Verkkoaineisto: <https://yle.fi/a/74-20202894> (katsottu 6.5.2026)

Yle 26.1.2026 (kirjoittaja: Joukanen, Toni): Ruandan kansanmurhasta tuomittu Francois Bazaramba kuoli elinkautisessa vankeudessa Suomessa. Verkkoaineisto: <https://yle.fi/a/74-20206530> (katsottu 6.5.2026)

Yle 26.3.2026 (kirjoittajat: Emtö, Jenna – Wahlström, Freddi): Justitieminister Meri vill
ändra på lagen om hets mot folkgrupp efter Räsänens fällande dom. Verkkoaineisto: <https://yle.fi/a/7-10095735> (katsottu 6.5.2026)

Verfassungsblog 5.11.2015 (kirjoittaja: Belavusau, Uladzislau): Perinçek v.

Switzerland: Between Freedom of Speech and Collective Dignity. Verkkoaineisto: <https://verfassungsblog.de/perincek-v-switzerland-between-freedom-of-speech-and-collective-dignity/> (katsottu 6.5.2026)

Vox 6.9.2024 (kirjoittaja: Beauchamp, Zack): Conservatives are shocked — shocked!

— that Tucker Carlson is soft on Nazis. Verkkoaineisto: <https://www.vox.com/politics/370519/tucker-carlson-holocaust-nazi-churchill-darryl-cooper-martyr-made> (katsottu 6.5.2026)

Muut lähteet

Brottsbalk (1962:700, BrB).

Verkkoaineisto: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/brottsbalk-1962700_sfs-1962-700 (katsottu 7.5.2026)

Criminal Code of Poland (käännös).

Verkkoaineisto: [https://www.unodc.org/cld/uploads/res/uncac/LegalLibrary/Poland/Laws/Criminal%20Code%20\(Poland\).pdf](https://www.unodc.org/cld/uploads/res/uncac/LegalLibrary/Poland/Laws/Criminal%20Code%20(Poland).pdf) (katsottu 7.5.2026)

Edustaja Hirvisaaren kirjallinen kysymys 799/2013 vp.

Hamilo, Marko – Rostila, Onni, Some, sananvapaus ja vihapuhehysteria. Helsinki: Suomen Perusta, 2022.

ICC pidätysmääräys ICC-01/18, 5.5.2025.

Verkkoaineisto: <https://www.icc-cpi.int/court-record/icc-01/18-425> (katsottu 7.5.2026)

Oikeuskanslerin ratkaisu OKA 904/1/90, 27.11.1992.

Kysymys sotasyllisyystuomion purkamisesta.

Perussuomalaisen Kriminaalipoliittinen ohjelma 10.10.2022. Verkkoaineisto:

<https://www.perussuomalaiset.fi/wp-content/uploads/2022/10/KriminaaliOhjelmaIsoVerkko.pdf> (katsottu 6.5.2026)

Tieteen termipankki: Filosofia:kommunismi. Verkkoaineisto: <https://tieteentermi-pankki.fi/wiki/Filosofia:kommunismi> (katsottu 7.5.2026)

Tieteen termipankki: Historia:holokausti. Verkkoaineisto: <https://tieteentermi-pankki.fi/wiki/Historia:holokausti> (katsottu 21.2.2026).

Wikisanakirja: kansallissosialismi. Verkkoaineisto: <https://fi.wiktionary.org/wiki/kansallissosialismi> (katsottu 22.3.2026)

Wikipedia: Cambodian genocide. Verkkoaineisto: https://en.wikipedia.org/wiki/Cambodian_genocide (katsottu 7.5.2026)

Wikipedia: Historical negationism. Verkkoaineisto: https://en.wikipedia.org/wiki/Historical_negationism#Origin_of_the_term (katsottu 24.2.2026)

Wikipedia: Irving v Penguin Books Ltd. Verkkoaineisto: https://en.wikipedia.org/wiki/Irving_v_Penguin_Books_Ltd (katsottu 24.2.2026)

Wikipedia: Nazism. Verkkoaineisto: <https://en.wikipedia.org/wiki/Nazism> (katsottu 22.3.2026)

Yhdistyneiden kansakuntien ihmisoikeuskomitean ratkaisu CCPR/C/58/D/550/1993 (Faurisson v. Ranska).

Verkkoaineisto: <https://juris.ohchr.org/casedetails/654/en-US> (katsottu 7.5.2026)

Valiokuntien asiantuntijalausunnot. Verkkoaineisto: <https://www.eduskunta.fi/asiat-ja-aanestykset/valtiopaivaasiat/HE%2047%2F2025%20vp>

Ks. myös eduskunnan toistaiseksi voimassa olevat vanhat sivut: https://www2.eduskunta.fi/FI/vaski/Kasittelytiedot/Valtiopaivaasia/Sivut/HE_47+2025_asiantuntijalausunnot.aspx

Helenius, Dan, lausunto perustuslakivaliokunnalle 10.9.2025.

Hyttinen, Tatu, lausunto perustuslakivaliokunnalle 10.9.2025.

Korpisaari, Päivi, lausunto perustuslakivaliokunnalle 12.9.2025.

Melander, Sakari, lausunto perustuslakivaliokunnalle 12.9.2025.

Mutanen, Anu, lausunto perustuslakivaliokunnalle 1.10.2025.

Neuvonen, Riku, lausunto perustuslakivaliokunnalle 10.9.2025.

Nuotio, Kimmo, lausunto perustuslakivaliokunnalle 12.9.2025.

Tontti, Jarkko, lausunto perustuslakivaliokunnalle 10.9.2025.

Eduskunnan oikeusasiamies, lausunto lakivaliokunnalle 23.5.2025.

Eduskunnan oikeusasiamies, lausunto lakivaliokunnalle 27.5.2025.

Melander, Sakari, lausunto lakivaliokunnalle 6.6.2025.
Melander, Sakari, lausunto lakivaliokunnalle 18.6.2025.
Nadbornik, Yaron, lausunto lakivaliokunnalle 6.6.2025 (esitys-diat).
Oikeusministeriö, lausunto lakivaliokunnalle 18.11.2025.
Suomen Journalistiliitto, lausunto lakivaliokunnalle 20.5.2025.
Suomen Asianajajat, lausunto lakivaliokunnalle 27.5.2025.
Syyttäjälaitos, täydentävä lausuma lakivaliokunnalle 5.6.2025.
USKOT-foorumi, lausunto lakivaliokunnalle 4.6.2025.
Yhdenvertaisuusvaltuutettu, lausunto lakivaliokunnalle 27.5.2025.

Lausuntokierroksella oikeusministeriölle hankkeeseen OM191:00/2023 annetut lausunnot. Verkkoaineisto: <https://oikeusministerio.fi/hanke?tunnus=OM191:00/2023>

Eduskunnan oikeusasiamies, lausunto 10.10.2024.
Helsingin hovioikeus, lausunto 9.10.2024.
Helsingin yliopisto, Eurooppa-tutkimuksen keskus, lausunto 10.10.2024.
Juristiliitto (Lakimiesliitto), lausunto 10.10.2024.
Kirkkohallitus, lausunto 9.10.2024.
Medialiitto, lausunto 11.10.2024.
Reformijuutalainen uskonnollinen yhdyskunta Or Hatzafon Finland, lausunto 1.10.2024.
Sosiaali- ja terveysministeriö, lausunto 9.9.2024.
Suomen Asianajajaliitto, lausunto 11.10.2024.
Suomen syyttäjäyhdistys, lausunto 11.10.2024.
Suomen juutalaisten seurakuntien keskusneuvosto, lausunto 11.10.2024.

Tutkimusaineiston keräämiseen ja rajaamiseen on hyödynnetty Turun yliopiston Lakitutka-palvelua. Verkkosivu: <https://lakitutka.fi/viittaaminen> (katsottu 6.5.2026)

Lyhenteet

EIT	Euroopan ihmisoikeustuomioistuin
LaV	lakivaliokunta
PeL	perustuslaki (731/1999)
PeV	perustuslakivaliokunta
RL	rikoslaki (39/1889)

1 Johdanto

Jokainen suomalaisen peruskoulun¹ käynyt tietänee toisen maailmansodan (1939–1945) pääpiirteet kutakuinkin ja etenkin sen tietyt rikoksista vakavimmat, kuten holokaustin²: juuri näiden historiallisten tapahtumien voi sanoa olevan se taustatekijä, joka toi 26.1.2026 voimaan astuneen rikoslain (RL) muutoksen myötä oikeusjärjestykseen ns. kieltämisrikoksen (vakavan kansainvälisen rikoksen kieltäminen, RL 11:10b³).

Toinen maailmansota muiden muassa muutti käsitystä sotarikollisista ja sotarikoksista: historiallisissa Nürnbergin sota-oikeudenkäynneissä⁴ tuomittiin Natsi-Saksan⁵ (1933–1945) tuolloista johtoa, moni kuolemaan.⁶ Sotarikoksen käsite itsessään käytännössä pohjautuu 1945 liittoutuneiden valtojen välillä tehtyyn Lontoon sopimukseen, jolla hyväksyttiin Nürnbergin sotarikostuomioistuimen (IMT) peruskirja.⁷ Tämän peruskirjan mukaan tuomioistuimella oli toimivalta tuomita Natsi-Saksan poliittinen ja sotilaallinen johto rikoksista rauhaa vastaan, sodan oikeussääntöjen rikkomisesta sekä ihmisyyttä vastaan tehdyistä rikoksista.⁸

Eräs merkittävä seikka Nürnbergin oikeudenkäynnissä oli se, että ajatus valtiosta ainoana syyllisenä sotarikoksiin yksilöiden sijasta hylättiin – oikeudenkäynneissä tuomittiin nimenomaan yksilöitä, natsijohtajia, kuten vaikkapa ulkoministeri Joachim von Ribbentrop⁹ (1893–1946). Tämä seikka on tärkeä etenkin tämän tekstin tarkastelukohteen, uuden kieltämisrikoksen kannalta, sillä tunnusmerkistön mukaisesti ainoastaan yksilön rikosoikeudellisen vastuun toteava tuomioistuin voi ylipäänsä olla sellainen, jonka lainvoimainen ratkaisu voi olla kieltämisen

¹ Esim. yläasteen opetussuunnitelmassa mainitaan jopa erikseen (sisältöalue 4), että historian opetuksessa “[p]aneudutaan ihmisoikeusrikoksiin kuten holokaustiin ja muihin kansanvainoihin sekä ihmisoikeuksien edistämiseen” (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014).

² Juutalaisten ja muiden vähemmistöjen massamurha, joka toteutettiin Natsi-Saksassa toisen maailmansodan aikana. Tieteen termipankki: Historia:holokausti. (katsottu 21.2.2026).

³ L 8/2026. Uudessa laissa muutettiin myös RL 11:15:ää: vakavan kansainvälisen rikoksen kieltämiseen voi syyllistyä myös oikeushenkilö. Tämä sinänsä kiinnostava kysymys oikeushenkilön rangaistusvastuusta on kuitenkin rajattu tämän tekstin ulkopuolelle.

⁴ Engl. Nuremberg trials, virallisesti International Military Tribunal, IMT. Ks. esim. Hakapää 2010, s. 161.

⁵ Myös esim. ns. Kolmas Valtakunta, ks. HE 309/1993 vp, s. 12/I.

⁶ Hannikainen – Koivurova 2014, s. 32.

⁷ 8 päivänä elokuuta 1945 tehdyn Lontoon sopimuksen liite: kansainvälisen sotarikostuomioistuimen perussääntö.

⁸ Encyclopaedia Iuridica Fennica kuudes osa 1998, s. 797.

⁹ Yle 20.11.2020.

kohteena.¹⁰ Sotarikokset itsessään toki olivat olemassa jo ennen IMT:n peruskirjaa monien maiden rikoslaeissa, mutta esimerkiksi rikokset rauhaa ja ihmisyyttä vastaan olivat uusia innovaatioita.¹¹

Kansainvälisen oikeuden professori Martti Koskenniemi katsoo, että Saksasta tuli lopulta esimerkillinen liberaali valtio siinä mielessä, että he jatkuvasti muistavat menneisyytensä ja ottavat sen vakavasti. Erityisesti holokaustin muisto on sellainen, jonka unohtamista on pyritty välttämään jopa lainsäädännöllä. Holokausti on synnyttänyt eurooppalaisena ilmiönä koko joukon ns. muistilakeja, joilla pyritään muistamaan natsihallinnon uhreja¹² ja estämään heihin kohdistuvaa rasismia ja vihaa. Muistilait voidaan jakaa kahteen kategoriaan: deklaratiiviset muistilait ja repressiiviset muistilait.¹³

Deklaratiivisia muistilakeja ovat esimerkiksi kaikille tutut liputuspäivät¹⁴, kun taas repressiiviset muistilait ovat sellaisia, joista seuraa jonkinlainen rangaistus. Tällaisia ei tietääkseni Suomessa ole ollut ennen tätä käsillä olevaa kriminalisointia. Vaikka kieltämisrikos sijoitettiin lain 11 lukuun sotarikoksista ja rikoksista ihmisyyttä vastaan, ei kyse kuitenkaan ole varsinaisesta sotarikoksesta, saati rikoksesta ihmisyyttä vastaan, vaan sananvapausrikoksesta. Siis siitä, miten tällaisista rikoksista saa puhua.

Pykälän lopullinen muoto on seuraavanlainen:

“Joka julkisesti tietoisesti kieltää, puolustelee tai mitätöi Suomen tunnustaman kansainvälisen tuomioistuimen lainvoimaisella ratkaisulla toteamaa joukkotuhontaa, rikosta ihmisyyttä vastaan, hyökkäysrikosta tai sotarikosta tavalla, joka on omiaan yllyttämään väkivaltaan tai vihaan 10 §:ssä tarkoitettua ryhmää tai sen jäsentä kohtaan ja häiritsemään yleistä järjestystä, on tuomittava vakavan kansainvälisen rikoksen kieltämisestä sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.”

Miksi tällainen laki sitten tarvittiin Suomessa? Holokaustin kieltäminen ei ole kaikesti perinteisesti ollut Suomessa mikään laajamittainen ongelma: hallituksen tietojen perusteella tapauksia

¹⁰ HE 47/2025 vp, s. 32.

¹¹ Yle 20.11.2020.

¹² Melander 2025, teoksessa Hyttinen – Hannonen (toim.), III.12 Holokaustin kieltämisen rangaistavaksi säätäminen ja muistilakien erityinen luonne.

¹³ Hyttinen, lausunto PeV:lle 10.9.2025; Melander 2025 teoksessa Hyttinen – Hannonen 2025, III.12 Muistilakien erityinen luonne.

¹⁴ A liputuksesta Suomen lipulla 383/1978, 2 §.

on ollut peräti 4 hovioikeudessa¹⁵, eikä yhtäkään korkeimmassa oikeudessa¹⁶ ja nämä on tähänkin asti voitu käsitellä kiihottamisena kansanryhmää vastaan (RL 11:10).¹⁷ Muiden vakavien kansainvälisten rikosten kieltämisiä ei ole tiettävästi Suomessa koskaan käsitelty tuomioistuimissa.¹⁸

Puhtaasti kotimaisista lähtökohdista on siis kohtuullisen vaikeaa löytää kovinkaan kestäviä perusteita tällaiselle uudistukselle, mutta taustalla vaikuttanut vahva kansainvälinen paine käytännössä johti lainsäädännön tarkistamisen tarpeeseen.¹⁹ 2000-luvun alkupuolella Euroopan unionissa valmisteltiin erityistä “rasismipuitepäätöstä”²⁰, josta perustuslakivaliokuntakin (PeV) antoi aikanaan lausuntonsa.²¹ Puitepäätöksen tavoitteena on puuttua verkossa julkaistavaan rasistiseen ja muukalaisvihamieliseen aineistoon, joka etenkin tekniikan kehittymisen ja tietoverkon käytön myötä on ollut laajeneva ja alati näkyvämpi ilmiö tällä vuosituhanella.²² Vaikka sekä PeV että valtioneuvosto näkivät rasismien ja muukalaisvihan vastaisen toiminnan tehostamisen EU:ssa myönteisenä ja pitivät puitepäätöksen tavoitteita hyväksyttävänä, nostivat ne esiin huolia, merkittävimpinä sananvapauden aseman ja rikosoikeudellisen legaliteettiperiaatteen. Puitepäätösehdotuksen nähtiin monella tapaa menevän liian pitkälle sananvapautta rajoittavasti, johtuen mm. useiden kohtien liiasta väljyydestä²³: esimerkiksi jo yllytys rasistisiin ja muukalaisvihamielisiin uskomuksiin oli tarkoitus säätää rangaistavaksi.²⁴

Sittemmin valmis rasismipuitepäätös saatiin asianmukaisesti implementoitua vuonna 2011²⁵, tai niin Suomi ainakin kuvitteli. Komissio oli kuitenkin asiasta toista mieltä, jonka vuoksi tämä aloitti Suomea vastaan rikkomusmenettelyn 2021.²⁶ Niin sanotussa “rasismitiedoksiannossa” Petteri Orpon (kok.) hallitus (2023–) linjasi, että holokaustin kieltäminen kriminalisoimaan.²⁷

¹⁵ HE 47/2025 vp, s. 17–19; viides tapaus meni hovioikeuteen, josta annettiin tuomio 29.1.2026, hovioikeuden tiedote: ”Hovioikeus on antanut tuomion laittoman yhdistystoiminnan harjoittamista, kiihottamista kansanryhmää vastaan, törkeää vahingontekoa ja ampuma-aserikosta koskevassa asiassa”.

¹⁶ Pl. KKO 2020:68, jossa asiaa sivuttiin, ks. KKO:n perusteluiden kohdat 1, 13 ja 17.

¹⁷ Ks. tästä esim. HE 317/2010 vp, s. 21.

¹⁸ Suomen kansallisten tuomioistuinten oikeuskäytännöstä ei tiettävästi löydy yhtäkään; EIT:n oikeuskäytännöstä löytyy merkittävimpänä tapaus *Perinçek v. Sveitsi* (2015).

¹⁹ Ks. tästä esim. EOA (eduskunnan oikeusasiamies) lausunto LaV:lle 27.5.2025, s. 2.

²⁰ Lopullisen puitepäätöksen koko nimi on “neuvoston puitepäätös 2008/913/YOS, tehty 28 päivänä marraskuuta 2008, rasismien ja muukalaisvihan tiettyjen muotojen ja ilmaisujen torjumisesta rikosoikeudellisin keinoin”.

²¹ PeVL 26/2002 vp. Huomionarvoista on sekin, että PeV ei lausunut puitepäätöksen lopullisesta versiosta ennen vuotta 2025, PeVL 38/2025 vp, kohta 15.

²² PeVL 26/2002 vp, s. 1. Ks. myös HE 317/2010 vp, s. 5/I.

²³ PeVL 26/2002 vp, s. 1–3.

²⁴ PeVL 26/2002 vp, s. 3–4.

²⁵ L 511/2011.

²⁶ Yle 9.9.2024.

²⁷ VNT 2/2023, s. 12, kohta 18.

Tärkeimpinä ongelmakohtina Suomen implementointiratkaisussa komissio näki sen, ettei Suomella ollut eksplisiittistä vakavien kansainvälisten rikosten kieltämisen tunnusmerkistöä rikoslaissa sekä sen, ettei kiihottamisrikos- ja viharikokset suojelleet tarpeeksi yksilöitä, kun ne oli säädetty suojaamaan ainoastaan ryhmää kollektiivina.²⁸ Koska kieltämisrikos päädyttiin säättämään erillissäännöksellä eikä kiihottamisrikosta päivitetty samalla, tarkoittaa tämä sitä, että kiihottamiskriminalisoinnit (RL 11:10 ja RL 11:10a) itsessään ovat siis yhä puitepäätöksen vastaisia koska ne eivät suojele yksilöä.²⁹

Aihe on saanut pohtimaan omaa suhtautumistani sananvapauteen: olen nuorempana varmaankin edustanut enemmän sellaista sananvapausidealista näkökulmaa, myös holokaustin kiistämiseen. Paljoa ajatuksia en ole aiheelle uhrannut, mutta muistan esimerkiksi keskustelun jonka olen käynyt tuttavani kanssa, kun kuulin ensimmäistä kertaa, että Saksassa holokaustin kiistäminen on kriminalisoitua³⁰: mietin tuolloin, että onpas typerä laki, sillä ajattelin, että jos joku on niin tyhmä, että tuollaista esittää, eikö tämänkaltaisen argumentin voi vain ampua paremmilla argumenteilla alas ja tehdä kyseinen henkilö naurunalaiseksi (jollaiseksi ajattelin, että tällaisten näkemysten esittäjä melko varmasti joutuisi)?³¹ Tämä ei sinänsä ole huono lähtökohta mielestäni, mutta nyt, etenkin seurattuani viime aikoinakin kiristynyttä ilmapiiriä Euroopassa (jonka yhtenä taustatekijänä on varmasti Lähi-Idän ajankohtainen ja kiristynyt tilanne³²) ja sitä, kuinka antisemitismi esimerkiksi nostaa päätään hiukan joka puolella, islamofobiasta puhumattakaan³³, en ole ihan niin vakuuttunut siitä, että tällaista vihan lietsontaa voidaan tai on tarkoituksenmukaista suitsia vain ”paremmilla argumenteilla”. Etenkin karismaattisia ja taitavia puhujia, kuten Darryl Cooper³⁴ tai Nick Fuentes³⁵, voi olla hyvin vaikea ”debunkata”, vaikka vastassa olisi kuinka pätevä asiantuntija vastaväittäjänä. Voisi jopa argumentoida, että mikäli jul-

²⁸ Ryhmän yksilöllä ei siis voi olla asianosaisasemaa kiihottamisrikoksessa; ks. tästä esim. Keskeiset rikokset 2023, luku 6.2 kiihottaminen kansanryhmää vastaan.

²⁹ Ks. esim. Melander 2025, lausunto PeV:lle 12.9.2025, s. 9, kohta 37.

³⁰ Ks. Saksan laista esim. HE 47/2025 vp, s. 25–26.

³¹ Vaikuttaisi siltä, että ainakin edustajat Räsänen (kd.) ja Sillanpää (ps.) edustavat tätä näkemystä jollain tasolla, ks. PTK 54/2025 vp (lähetekeskustelu), s. 5 (puheenvuoro 15.09); s. 8 (puheenvuoro 15.24).

³² Ks. esim. FRA lehdistötiedote 5.6.2024: “the terrorist attacks by Hamas in Israel on 7 October 2023 and Israel’s military response in Gaza triggered an alarming rise in threats and violence against Jews across the EU”.

³³ Osassa lausunnoista käytettiin myös ilmaisua islamviha, ks. Kirkkohallituksen lausuntokierroslausunto 9.10.2024, s. 1.

³⁴ Vox 6.9.2024.

³⁵ The Guardian 31.10.2025.

kinen valta ei reagoisi asiaan mitenkään, olisi tämä itsessään kyseenalaista esimerkiksi ihmisarvon loukkaamattomuuden näkökulmasta (PeL 1.2 §³⁶), joka ilmaisee ”perustavanlaatuisen oikeuksien yleisinhimillisen perustan” ja jota Suomen valtiosäännön tulisi turvata. Yhdessä PeL 2 §:n kanssa säännös muodostaa sen keskeisen arvoperustan, joka tulee huomioida myös muita perustuslain säännöksiä tulkittaessa.³⁷ Esimerkiksi Nuotion mukaan myös holokaustin kieltämisen kriminalisointi ilmaisee tätä ihmisarvon perustavaa merkitystä omalta osaltaan.³⁸ Eri asia toki on, auttaako kriminalisointikaan tähän tehokkaasti: esimerkiksi eduskunnan oikeusasiamies (EOA) esittää omassa lausunnossaan, että kriminalisointi olisi suorastaan vettä myllyyn ”salaliittokultille”.³⁹

Etenkin tämän uuden kieltämisrikoksen tunnusmerkistö on sen verran tarkka, että sellainen puhe, joka tuon mielestäni suhteellisen korkealle asetetun kynnyksen ylittää (eli esimerkiksi julkinen kieltäminen siten, että teko on omiaan yllyttämään vihaan tai väkivaltaan kansanryhmää vastaan ja häiritsemään yleistä järjestystä), ei mielestäni ole lähtökohtaisesti sellaista ”argumentointia”, jota julkinen keskustelu ehkä nyt kaippaa erityisemmin: EIT on kanssani ainakin siinä mielessä samoilla linjoilla, että heidän ratkaisukäytännössään on joka kerta holokaustin kieltämisen (tai vähättelyn tai puolustelun) kohdalla katsottu, että tällainen ilmaisu on joko suoraan oikeuden väärinkäyttöä⁴⁰ tai että vähintäänkin sen rajoittaminen on hyväksyttyä, jos ei välttämätöntä demokraattisessa yhteiskunnassa.⁴¹

Tämän kirjoituksen tarkoitus on tarkastella uutta lakia ja sen syntyprosessia: tutkimuksen fokus on lainvalmisteluaineistossa. Kirjoituksen ote on lainopillinen⁴², voimassa olevan oikeuden (*de lege lata*) arvioiminen, systematisointi ja tulkinta: varsinaisia *de lege ferenda* (tulevaisuudessa mahdollisesti laadittava laki⁴³)-tyyppisiä ehdotuksia kirjoitukseen ei sisälly, mutta eräänlaisena pohdintakysymyksenä mietin esimerkiksi sitä, miten EIT voisi suhtautua puitepäätöksen sitomasta valtiosta tulevaan valitukseen tilanteessa, jossa kiistämisen kohteena olisi jokin muu vakava kansainvälinen rikos kuin holokausti? Tämä on aidosti tulkinnanvarainen kysymys, sillä vaikka EIT on valinnut erittäin tuomitsevan linjan suhteessa holokaustiin (tietävästi EIT tai

³⁶ Ihmisarvon loukkaamattomuus mainitaan myös yhtenä ”oikeushyväne”, jota kriminalisoinnilla pyritään nimenomaisesti suojaamaan, HE 47/2025 vp, s. 11 ja s. 36.

³⁷ HE 1/1998 vp, s. 73. Ks. myös Jyräki – Husa 2015, s. 126.

³⁸ Nuotio, lausunto PeV:lle 12.9.2025, s. 4. Ihmisarvo on absoluuttinen arvo, joka on samalla ihmisoikeusjärjestelmän ja yhdenvertaisuuden tausta-arvo.

³⁹ EOA, lausuntokierroslausunto 10.10.2024, s. 5.

⁴⁰ Garaudy v. Ranska, käännösotteet, s. 23.

⁴¹ Ks. Pastörs v. Saksa, kohta 48; Williamson v. Saksa, 27.

⁴² Ts. oikeusdogmatiikka, Husa – Pohjolainen 2014, s. 37.

⁴³ Siltala 2003, s. 879.

entinen ihmisoikeustoimikunta ei ole antanut ratkaisuita, joissa olisi katsottu holokaustin kiistämisen olleen sananvapauden suojaamaa puhetta), on suhtautuminen muihin vastaaviin rikoksiin ollut vähemmän yksiselitteinen (merkittävin esimerkki tästä on tapaus *Perinçek v. Sveitsi*).

Vaikuttaisi, että EIT:n ratkaisukäytännön perusteella voi hahmotella seuraavanlaista hierarkiaa, mitä tulee vakavien kansainvälisten rikosten kieltämiseen: holokaustin kieltäminen käsitellään joko EIS 10(2) artiklan puitteissa (esim. *Pastörs v. Saksa*, *Williamson v. Saksa*) milloin ne ovat ”lievempiä” ja milloin ne ovat vakavampia, käsitellään ne suoraan EIS 17 artiklan puitteissa (*Garaudy v. Ranska*). *Perinçek*-tapaus taas osoittaa, että jonkin muun kansainvälisen rikoksen kieltäminen voi olla sananvapauden suojaamaa puhetta: tässä tapauksessa EIT katsoi, että armenialaisten kansanmurhan (1915–1917⁴⁴) kiistämisestä tuomitseminen oli EIS 10 artiklan loukkaus.

Tarkoitus on myös pohtia sitä, kävikö sittenkin niin, että hallituksen esityksessä ehdotettu muotoilu pykälälle oli sittenkin selkeämpi kuin valiokuntakierroksen jälkeen ”täsmennetty” säännös? Osa korjauksista oli hyviä ja perusteltuja (kuten rangaistusasteikon asettaminen linjaan kiihottamisrikoksen kanssa sekä tarkennus, että kieltämisrikoksen kohteena pitää olla Suomen tunnustaman kansainvälisen tuomioistuimen tuomio⁴⁵), osa taas ovat potentiaalisesti ongelmallisia mm. EU-oikeuden näkökulmasta.

⁴⁴ Euroopan parlamentti, lehdistötiedot 15.4.2015.

⁴⁵ HE 47/2025 vp, s. 28–29.

2 Taustaa

Suomella on jonkin verran historiaa siinä, että puheen kriminalisointiin on suhtauduttu nihkeästi: esimerkiksi vuonna 1976 voimaan tulleeseen KP-sopimukseen⁴⁶ Suomi teki “sotapropagandan” kriminalisointia koskevan varauman, vedoten sananvapauteen.⁴⁷ Hallituksen esityksessä tätä pidetään esimerkkinä siitä, miten Suomi – kuten muutkin Pohjoismaat – traditionsa mukaisesti ovat painottaneet vahvaa sananvapauden suojaa.⁴⁸

Tietoverkkorikollisuutta koskevan Euroopan neuvoston (EN) vuoden 2003 lisäpöytäkirjan⁴⁹ suhteen Suomi päätyi tekemään vastaavanlaisen varauman, jälleen sananvapauden nimissä: historialliset traditiot puolsivat hallituksen mukaan sitä, että Suomi pidättää itsellään oikeuden olla kokonaan tai osittain soveltamatta lisäpöytäkirjassa⁵⁰ määriteltyä kriminalisointivelvoitetta tapauksissa, joissa kiihottamista kansanryhmää vastaan koskevat säännökset eivät ole sovellettavissa. Lisäpöytäkirjan 6 artikla sisältää nimenomaisen määräyksen joukkotuhonnan tai ihmisyttöä vastaan tehdyn rikoksen kieltämisen kriminalisoinnista: Suomi kuitenkin katsoi tuolloin, että avoimuutta ja sananvapautta (ilmaisuvapautta) korostavat historialliset traditiot edellyttävät, että tällaisia kriminalisointeja voidaan soveltaa ainoastaan lausumiin, jotka ovat uhkaavia, loukkaavia tai ne on tehty kiihottamistarkoituksessa.⁵¹

Kieltämiskriminalisoinnin taustalla vaikuttava merkittävin kansainvälinen normi on EU:n rasismpuutepäätöksen 1 artiklan 1 kohdan alakohdat c ja d. Säännöksen c-alkohta määrää sääntämään rangaistavaksi sellaisen kansainvälisen rikostuomioistuimen (ICC) perussäännön⁵² määrittelemien tiettyjen vakavien rikosten (kuten sotarikosten) julkisen puolustelun, kieltämisen tai vakavan vähättelyn, jossa kohteena on ihmisryhmä, joka määritellään esim. rodun, ihonvärin tai uskonnon mukaan. Teon on myös oltava tehty siten, että se on omiaan yllyttämään väkivaltaan tai vihaan tällaista ryhmää tai tällaisen ryhmän jäsentä kohtaan.⁵³ D-alkohta taas

⁴⁶ Kansalaisyhteisö- ja poliittisia oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus, SopS 7–8/1976.

⁴⁷ KP-sopimuksen kansallista täytäntöönpanoa valvovan ihmisoikeuskomitean mukaan Suomen pitäisi harkita varauman peruuttamista, Perustuslakiblogi 5.4.2024. Neuvonen pitää varaumaa erikoisena, etenkin kun huomioi tekoaikana vallinneet sananvapauden rajoitukset, lausunto PeV:lle 10.9.2025, s. 2.

⁴⁸ HE 47/2025 vp, s. 8.

⁴⁹ Euroopan neuvoston tietoverkkorikollisuutta koskevan yleissopimuksen lisäpöytäkirja (ETS 189), joka koskee tietojärjestelmien välityksellä tehtyjen luonteeltaan rasististen ja muukalaisvihamielisten tekojen kriminalisointia, SopS 84/2011.

⁵⁰ SopS 83–84/2011.

⁵¹ HE 47/2025 vp, s. 5.

⁵² SopS 56/2002: Kansainvälisen rikostuomioistuimen Rooman perussääntö.

⁵³ HE 47/2025 vp, s. 6.

määrää säätämään rangaistavaksi Nürnbergin sotatuomioistuimen (IMT) perussäännön määrittelemien rikosten julkisen puolustelun, vakavan vähättelyn ym. vastaavasti kuin c-kohta.⁵⁴

Samaisen artiklan 2 kohdan mukaan jäsenvaltio voi antaa lausuman siitä, että tällaiset kieltämiset ja vakavat vähättelyt säädetään jäsenvaltion toimesta rangaistaviksi vain siinä tapauksessa, että rikokset on todettu joko kyseisen jäsenvaltion kansallisen tuomioistuimen ja/tai kansainvälisen tuomioistuimen lopullisella päätöksellä tai kansainvälisen tuomioistuimen yksinomaisella päätöksellä. Puitepäättäjä ei mahdollista sen, että jäsenvaltio voi rajata kriminalisointivelvoitettaan siten, että kriminalisoinnin soveltamisen edellytys on mainitunlaisen tuomioistuimen lainvoimainen päätös. Kun puitepäättäjä aikanaan täytöntöön pantiin, ei hallitus kuitenkaan halunnut käyttää mahdollisia rajoituksia, sillä tuolloin nähtiin, että rajoitukset voisivat johtaa kiihottamisrikoksen sovellettavuuden tarpeettomaan kaventumiseen.⁵⁵ Nyt uuteen lakiin sovellettiin kuitenkin rajausta siten, että kieltämisrikoksen tunnusmerkistö voi toteutua vain kansainvälisen Suomen tunnustaman tuomioistuimen lainvoimaista tuomiota kieltämällä⁵⁶: esimerkiksi kotimaiset tuomioistuimet rajattiin säännöksen ulkopuolelle, mitä osassa asiantuntijalausuntoja ei pidetty perusteltuna.⁵⁷

⁵⁴ HE 47/2025 vp, s. 6.

⁵⁵ HE 47/2025 vp, s. 6–7.

⁵⁶ HE 47/2025 vp, s. 22.

⁵⁷ Hallitus pelkäsi, että kotimaisia tuomioistuinta käytettäisiin välikappaleina poliittisesti kiistanalaisten tekojen oikeudelliseen arviointiin. Ks. kritiikistä esim. Nuotio, lausunto PeV:lle 12.9.2025, s. 3 ja Helsingin hovioikeuden lausunto lausuntokierroksella 9.10.2024, s. 5.

3 Holokaustin kieltäminen ja sananvapaus

EIT on useissa ratkaisuissaan linjannut, että sananvapaus suojaa myös sellaisia ilmaisuita, jotka ovat epämiellyttäviä, häiritseviä, järkyttäviä tai loukkaavia.⁵⁸ Samalla toki on tiedostettava, että demokraattisessa yhteiskunnassa on myös välttämätöntä suojata yksilöiden ja kansanryhmien ihmisarvoa rasistisilta ja vastaavilta henkilöön perustuvilta loukkauksilta.⁵⁹ Esimerkiksi YK:n ihmisoikeuskomitea⁶⁰ on omassa ratkaisukäytännössään (*Faurisson v. Ranska*⁶¹) katsonut, ettei joukkotuhonnan selvästi kiistävien väitteiden julkinen esittäminen nauti sananvapauden suojaa; ihmisoikeuskomitea toisaalta totesi myös, että sananvapauden kannalta on ongelmallista, jos rangaistussäännös kategorisesti kieltäisi Nürnbergin sotarikostuomioistuimen ratkaisuiden oikeellisuuden kyseenalaistamisen.⁶²

Juutalaisten joukkotuhonnan kiistäminen (kieltäminen) on kuitenkin usein katsottu suoranaiseksi sananvapauden väärinkäytöksi: EIT on katsonut, että nimenomaan holokaustin kiistämistapauksissa on historiallisista ja kontekstuaalisista syistä otettava lähtökohdaksi se, että kiistäminen on yllyttämistä vihaan tai suvaitsemattomuuteen.⁶³

Holokaustin kieltäminen olisi siis EIT:n mukaan vihapuheen erityinen muoto, eikä vain ”vihaista puhetta”: tämän vuoksi se ei lähtökohtaisesti kuulu EIS 10 artiklan sananvapauden suojan piiriin.⁶⁴ Toisinaan holokaustin kiistämistä on arvioitu EIS:n 17 artiklaan nojautumalla, kuitenkin sitä soveltamatta⁶⁵: kyseistä oikeuden väärinkäytön kieltoa voidaan pitää poikkeussäännöksenä, jota sovelletaan vain ääritapauksissa, kun tavanomaiset rajoitusperusteet – kuten EIS 10(2) artiklan mukaiset – eivät riitä.

⁵⁸ Ks. esim. *Perinçek v. Sveitsi*, kohta 196: “Freedom of expression (...) applies not only to “information” or “ideas” that are favourably received or regarded as inoffensive or as a matter of indifference, but also to those that offend, shock or disturb. Such are the demands of pluralism, tolerance and broadmindedness without which there is no “democratic society””. Ks. suomennos, C-274/99 P (*Connolly v. Komissio*), kohta 39: ”Ihmisoikeustuomioistuin on todennut seuraavaa: ”sananvapaus on eräs [demokraattisen yhteiskunnan] keskeisistä perustoista, eräs sen edistyksen ja jokaisen yksilön kehityksen perusedellytyksistä. Ellei [ihmisoikeussopimuksen] 10 artiklan 2 kohdasta muuta johdu, sananvapaus ei koske pelkästään sellaisia tietoja tai ajatuksia, joihin suhtaudutaan myönteisesti tai joita pidetään vaarattomina tai yhdentekevinä, vaan myös sellaisia, jotka loukkaavat, järkyttävät tai häiritsevät; tätä vaativat moniarvoisuus, suvaitsevaisuus ja avarakatseisuus, joita ilman ei ole olemassa demokraattista yhteiskuntaa””.

⁵⁹ HE 47/2025 vp, s. 8–9.

⁶⁰ Engl. United Nations Human Rights Committee (UNHRC).

⁶¹ *Faurisson* oli professori, joka kyseenalaisti kaasukammioiden käyttämisen ihmisten massamurhaamiseen mm. Auschwitzissa, CCPR/C/58/D/550/1993, s. 3.

⁶² HE 47/2025, s. 9.

⁶³ Pellonpää et al. 2018, s. 874.

⁶⁴ HE 47/2025 vp, s. 9.

⁶⁵ Ks. esim. *Pastörs v. Saksa*, kohta 37.

Tuomiossa *Garaudy v. Ranska* (2003) EIT tietävästi ensimmäistä kertaa sovelsi suoraan artiklaa 17 holokaustin kiistämiseen: tapauksessa käsillä ollut juutalaisvainon kieltäminen oli tuomioistuimen mukaan niin vakavaa, ettei se voinut nauttia EIS 10 artiklan takaamaa sananvapauden suojaa. Valittaja *Garaudy* oli tunnettu ranskalainen kirjailija ja filosofi: kotimaassaan hänet tuomittiin mm. Israelin valtiota ja juutalaisia kritisoivista kirjoituksistaan sakkoihin ja ehdolliseen vankeuteen, rikosnimikkeinä “rotuherjaaminen” (racial libel) ja ihmisyyttä vastaan tehtyjen rikosten kiistäminen (challenging of crimes against humanity).⁶⁶ EIT katsoi, että valittaja selkeästi pyrki oikeuttamaan EIS 10 artiklalla sellaisia ilmaisuita, jotka olivat ristiriidassa koko ihmisoikeussopimuksen hengen ja tekstin kanssa.⁶⁷ 17 artiklan soveltaminen johti siihen, ettei *Garaudyn* kohdalla arvioitu rangaistuksen suhteellisuutta, kuten olisi tehty, jos asiaa olisi arvioitu EIS 10(2) artiklan kautta.⁶⁸

Toinen EIT:n käytännössä vallitseva linja on arvioida holokaustin kiistämisiä EIS 10(2) artiklan kautta, vahvasti 17 artiklaan nojautuen, sitä kuitenkin suoraan soveltamatta⁶⁹: tuomiossa *Williamson v. Saksa* (2019) brittiläinen piispa oli Ruotsin tv-lähetyksessä kiistänyt kaasukammioiden käytön juutalaisten tuhoamisessa. Tästä hänet tuomittiin sakkoihin eikä EIT katsonut sakkorangaistuksen ylittäneen sitä, mitä voitiin pitää välttämättömänä demokraattisessa yhteiskunnassa: sakkorangaistus ei siis loukannut *Williamsonin* sananvapauden suojaa ja oli oikeasuhtainen.⁷⁰ Sanalla välttämätön viitataan pakottavaan yhteiskunnalliseen tarpeeseen rajoittaa sananvapautta: valtioilla on sananvapauden rajoittamisessa tiettyä harkintavaltaa⁷¹, mutta EIT:n linja kuitenkin on, että EIS 10(2) tarjoaa poliittisen puheen tai yleistä mielenkiintoa koskevan keskustelun rajoittamiselle varsin suppean soveltamisalan. Etenkin poliittisen puheen rajoittaminen parlamentissa tulee niin vahvasti sananvapauden ydinalueelle, että EIS:n jäsenvaltioilla on hyvin vähän liikkumatilaa (very limited latitude) tällaisen puheen rajoittamiseen: edes parlamentissa ei voi kuitenkaan puhua ihan mitä tahansa. EIT on katsonut, että esimerkiksi suorat tai epäsuorat kehotukset väkivaltaan ovat puhetta, jota voi olla välttämätöntä säännellä.⁷²

⁶⁶ Pellonpää et al. 2018, s. 1054–1055; BBC News, 27.2.1998.

⁶⁷ *Garaudy v. Ranska*, käännösoitteet, s. 23. Ks. myös *Hirvelä – Heikkilä* 2017, s. 1042–1043 ja *Perinçek v. Sveitsi*, kohta 212.

⁶⁸ Tällainen arvio tehtiin esim. tapauksessa *Ruusunen v. Suomi*, ks. kohta 53.

⁶⁹ *Pastörs v. Saksa*, kohta 36. 10 artiklan välttämättömyysharkinnassa siis otetaan huomioon 17 artiklaan liittyvät näkökohdat, *Hirvelä – Heikkilä* 2017, s. 1043.

⁷⁰ *Williamson v. Saksa*, kohta 27.

⁷¹ Engl. margin of appreciation; ks. myös esim. *Ruusunen v. Suomi*, kohta 38.

⁷² *Pastörs v. Saksa*, kohta 38.

4 Holokaustin kieltäminen rikoksena

EIT:n oikeuskäytännön valossa voidaan todeta, että vaikka holokaustin ja muiden törkeiden kansainvälisten rikosten kriminalisointi rajoittaa EIS 10 artiklan turvaamaa sananvapautta, ei sananvapauden turvaaminen kuitenkaan estä kriminalisointia. Holokaustin kieltäminen on riskitiriidassa ihmisoikeussopimuksen arvojen, oikeudenmukaisuuden ja maailmanrauhan kanssa ja loukkaa yhden⁷³ ihmisryhmän ihmisyyttä ja ihmisarvoa: siksi se on useiden kansainvälisten sopimusten ja ihmisoikeusvalvontaelinten – joista EIT lienee Suomen kohdalla tärkein – ratkaisukäytännön nojalla katsottu sellaiseksi puheeksi, jota ei tule sananvapaudella suojella. Kieltämisrikoksen ensisijaisena oikeushyvä on siis ihmisarvo, mutta myös esimerkiksi yleinen järjestys.⁷⁴

Hallituksen esityksessä mainitaan jaottelu negationismiin ja revisionismiin puhuttaessa kieltämisestä tekemuotona: jaottelu perustuu ranskalaisen historioitsija Henry Rousson⁷⁵ ajatteluun. Negationismilla tarkoitetaan toimintaa, jossa perusteettomilla teorioilla pyritään kyseenalaistamaan tiettyjä historiallisia tapahtumia. Revisionismi taas on laajempi käsite, jolla tarkoitetaan yleisemmin vakiintuneen, hyväksytyyn tai perinteisen historiantulkinnan haastamista, usein uuden tutkimustiedon valossa. Revisionismi voi ääritapauksissa muuttua negationismiksi, jos siinä sorrutaan kyseenalaisten metodien käyttöön (vääristelty tutkimustieto, tarkoitushakuinen tulkinta jne.).⁷⁶ Yksi tunnettu tällainen tapaus voisi olla David Irving, ilmeisesti aikanaan suosittu tutkija, jonka tuotanto kuitenkin jossain vaiheessa muuttui revisionismista suoranaiseksi negationismiksi: hänen osoitettiin vääristelleen todistusaineistoa holokaustista tapauksessa Irving v Penguin and Lipstadt.⁷⁷ Hän mm. kyseenalaisti kaasukammioiden olemassaolon⁷⁸, mitä hallitus myös esityksessään pitää tyypillisenä natsivallan aikaisten olojen vääristelyinä.⁷⁹

⁷³ Juutalaisten ohella holokaustin uhreja toki olivat monet muutkin kansallisuudet ja etniset vähemmistöt, kuten esimerkiksi romanit ja sintit (ks. Sosiaali- ja terveysministeriön lausunto 9.9.2024, s. 1), mutta tyypillisesti holokaustin kieltäminen on ensisijaisesti juutalaisiin kohdistettua puhetta, mistä osaltaan osoittaa vaikkapa kotimainen oikeuskäytäntö, ks. HE 47/2025 vp, s. 17–18. Yhdessä esityksessä käsitellyssä tapauksessa solvaaminen, panettelu ja uhkailu kohdistui myös romaneihin ja muslimeihin, mutta muissa tapauksissa ainoa tai ensisijainen kohde oli juutalaiset.

⁷⁴ HE 47/2025 vp, s. 11.

⁷⁵ HE 47/2025 vp, s. 11. Ks. Myös Wikipedia: Historical negationism.

⁷⁶ HE 47/2025 vp, s. 11.

⁷⁷ England and Wales High Court, EWHC 2000. Ks. myös Wikipedia (Irving v. Penguin Books Ltd).

⁷⁸ EWHC QB 115, luku 8.29: the assertion that the gas chambers were a propaganda lie invented by the British.

⁷⁹ HE 47/2025 vp, s. 11. Vastaavanlaiseen vääristelyyn myös pastori Williamsonin katsottiin syyllistyneen, Williamson v. Saksa, kohta 26.

Hallituksen esityksessä esitetään myös, että Nürnbergin sotarikostuomioistuimen esittäminen “voittajan oikeutena” voisi olla esimerkki negationismista⁸⁰: kuitenkin esimerkiksi Hannikainen⁸¹ esittää, etteivät toisen maailman sodan jälkeen perustetut ad hoc-tuomioistuimet (Tokio ja Nürnberg) olleet aivan ongelmattomiakaan. Hänen mukaansa voittajavallat sanelivat rikostuomioistuinten peruskirjat ehdoitta antautuneille Japanille ja Saksalle. Hannikainen toteaa näiden tuomioistuinten jakaneen “voittajan oikeutta”⁸² ja soveltaneen mm. taannehtivaa rikosoikeutta. Myös Hakapää toteaa Nürnbergissa ja Tokiossa viime kädessä jaetun voittajien oikeutta: tämän toteaa myös Koskenniemi Ylen haastattelussa.⁸³ Toisaalta kansainvälinen valtioyhteisö – mukaan lukien Saksan ja Japanin myöhemmät demokraattiset hallitukset – ovat pitkälti hyväksyneet tuomiot.⁸⁴ Hannikainen nostaa esiin ristiriidan, jossa neuvostoliittolaiset johtajat eivät joutuneet samanlaiseen oikeudelliseen vastuuseen hyökkäyssodista Baltian valtioita ja Suomea vastaan – amerikkalaiset eivät myöskään joutuneet vastuuseen atomipommien käytöstä Japanissa. Melko ongelmallisena asetelmana voinee nähdä senkin, että nimenomaan Suomen valtiojohtajat⁸⁵ joutuivat vastuuseen, mutta esimerkiksi Stalin ei.⁸⁶ Mielestäni Hannikainen siis pitää sotarikostuomioistuinta melko puolueellisena, muttei kuitenkaan missään nimessä vähättele, puolustele tai mitätöi Saksan ja Japanin tekoja – Hannikaista siis tuskin voi syyttää negationismista tai edes revisionismista.

Kun lisäpöytäkirjassa ja puitepäätöksessä puhutaan historiallisista teoista, viitataan nimenomaan näihin oikeudenkäynteihin⁸⁷, mutta myös uudempiin rikoksiin, kuten kansainvälisen rikostuomioistuimen (ICC) perussäännön⁸⁸ määrittelemiin tekoihin. Lisäksi soveltamisalaan kuuluvat myös mm. Jugoslavia- (ICTY) ja Ruanda (ICTR) -tuomioistuinten antamat tuomiot.

⁸⁰ HE 47/2025 vp, s. 11.

⁸¹ Hannikainen – Koivurova 2014, s. 31.

⁸² Hannikainen – Koivurova 2014, s. 32.

⁸³ Hakapää 2010, s. 211. Ks. Koskenniemen haastattelu, Yle 20.11.2020.

⁸⁴ Suomi ei toisen maailmansodan häviövaltiona kuulunut Lontoon sopimukseen (1945), mutta Suomenkin voi katsoa tunnustaneen Nürnbergin oikeudenkäynnit ja niissä omaksutut periaatteet välillisesti YK:n ja EU:n jäsenenä, ks. LaVM 16/2025 vp, s. 5–6.

⁸⁵ Ks. kuriositeettina esim. OKA 904/1/90, 27.11.1992 ja KKO 2008:94: sekä oikeuskansleri että KKO katsoivat, ettei heillä ollut toimivaltaa purkaa sotasyllisoikeuden tuomioita. Etenkin OKA tarkasteli tapausta seikkaperäisesti ja piti ns. sotasyllisyytlakia sekä sen nojalla perustettua sotasyllisoikeutta poikkeusluontoisena sekä arveli, että silloinen J.K. Paasikiven hallitus näki lain säätämisen “ulkopoliittiseksi välttämättömyydeksi”; myös suomalaisessa SSO:ssa sovellettiin rikoslakia taannehtivasti Nürnbergin ja Tokion oikeudenkäyntien tapaan.

⁸⁶ Tämän problematiikan nosti esiin myös edustaja Keskisarja (ps.), joka jätti PeV:n lausuntoon melko poikkeuksellisen eriävän mielipiteen, ks. PeVL 38/2025 vp, s. 7.

⁸⁷ Rasismipuitepäätös 1(1d) art.; HE 47/2025 vp, s. 12.

⁸⁸ Rooman perussääntö, SopS 55–56/2002; huom.: HE:ssä on kirjoitusvirhe, sopimukset eivät ole vuodelta 2006.

Mikäli jäsenvaltio ei käytä puitepäätöksen mahdollistamia rajoituksia, tarkoittaisi tämä sitä, että mitkä tahansa joukkotuhontaa, rikosta ihmisyyttä vastaan tai sotarikosta vähättelevät, puolustelevat tai kiistävät ilmaisut kuuluvat kieltämisrikoksen soveltamisalaan. Hallituksen mukaan rajoittamattomana säännös voisi estää asiallistakin julkista keskustelua tapahtumista: rajoitusten käyttöä perusteltiin ns. *chilling effectillä* (pelotevaikutus).⁸⁹ Rajoittamaton säännös voisi myös asettaa kotimaiset tuomioistuimet vaikean pulman eteen, jos ne joutuvat kieltämisrikosta arvioidessaan ottamaan kantaa jonkin sellaisen poliittisesti kiistanalaisen teon totuusarvoon, josta ”totuutta” ei ole tunnustetun tuomioistuimen todentamana olemassa ja josta vallitsee hyvinkin erilaisia näkemyksiä.⁹⁰ Ajankohtainen esimerkki voisi olla mahdollinen Israelin valtion toteuttama palestiinalaisen väestön kansanmurha Gazan kaistalla – asiasta on vireillä ICJ:ssä prosessi (Etelä-Afrikka v. Israel, 2023–) ja mm. Gazan kaistan tapahtumiin liittyen israelilaisia ministereitä on etsintäkuulutettu ICC:n toimesta.⁹¹ Tämän vuoksi osa lainsäätäjistä Suomessakin on suhtautunut tähän uuteen kriminalisointiin varauksellisesti: esimerkiksi kansanedustaja Päivi Räsänen (kd.) on esittänyt huolensa siitä, että Israelin tukijat voisivat joutua syytetyiksi kieltämisrikoksesta, jos he ovat sitä mieltä, että Gazassa tapahtuneiden kuolemien taustalla on Hamas, ei Israel.⁹² Demokraatin jutussa haastateltu rikosoikeuden professori Sakari Melander käytännössä vahvistaa Räsäsen näkemyksen⁹³: jos esimerkiksi ICC toteaisi Israelin johdon syyllistyneen joukkotuhontaan tai rikoksiin ihmisyyttä vastaan, tulisi niiden vähättelystä, kieltämisestä tai julkisesta puolustamisesta rangaistavaa Suomessa (kunhan vähättely ylittää säännöksessä asetetun kynnyksen, kuten sen, että teko on omiaan yllyttämään vihaan tai väkivaltaan ja häiritsemään yleistä järjestystä⁹⁴). ICJ:n tuomiot eivät kuitenkaan ole rangaistussäännöksen piirissä⁹⁵: vain rikosoikeudellista vastuuta käsittelevät tuomioistuimet sisältyvät säännöksessä tarkoitettun kansainvälisen tuomioistuimen määritelmään – eli Gazan tapahtumien osalta ainoas-

⁸⁹ HE 47/2025 vp, s. 13.

⁹⁰ HE 47/2025 vp, s. 13.

⁹¹ ICC-01/18, 5.5.2025; UN News, 21.11.2024. ICC on antanut pidätysmääräyksen Israelin pääministeri Benjamin Netanyahuista ja entisestä puolustusministeri Yoav Gallantista.

⁹² Demokraatti, 18.10.2025.

⁹³ Räsäsen huolen jakaa myös Suomen Juutalaisten Seurakuntien Keskusneuvoston puheenjohtaja Yaron Nadbornik, joka on sitä mieltä, että säännöksen olisi tullut selkeästi kieltää vain holokaustin kieltäminen, ks. esim. Nadbornik, lausunto LaV:lle 6.6.2025 (esitys-diat, s. 9). Melander taas katsoo omassa lausunnossaan, ettei Suomea sitovat kansainväliset velvoitteet edellytä, että holokausti tulisi nimenomaisesti mainita säännöksessä eikä pidä sitä tarpeellisenä, ks. Melander, lausunto LaV:lle 18.6.2025, s. 2 (kohta 8).

⁹⁴ HE 47/2025 vp, s. 13.

⁹⁵ HE 47/2025 vp, s. 29.

taan ICC:n mahdollisesti joskus käsittelemä Netanyahuja tai Gallantia koskeva asia voisi ylipäänsä tulla kieltämisrikoksen piiriin.⁹⁶ ICJ:n tuomioiden ”kieltämiset” voisivat taas tulla arvioitaviksi lähinnä esimerkiksi kiihottamisrikoksina.⁹⁷

Puitepäättös ja tietoverkkorikollisuuslisäpöytäkirja (ETS 189)⁹⁸ sisältävät kumpainenkin tahallisuuselementin: vahingossa (vilpittömästi tosiasioista erehtynyt tai niistä tietämätön) ei lähtökohtaisesti voi tulla kieltämisrikoksesta rangaistuksi. Suomessa toki lähtökohta muutenkin on se, että rikokseen voi syyllistyä vain tahallisuudesta, ellei toisin ole säädetty (valmistelurikokset, tuottamukselliset rikokset): tästä huolimatta PeV halusi painottaa, että tahallisuus tulisi silti kieltämisrikoksessa mainita suoraan säännöksessä⁹⁹, kenties siksi, että olisi täysin päivän selvää jokaiselle säännöstä lukevalle maallikollekin, ettei rikokseen voi syyllistyä ”vahingossa”.

⁹⁶ HE 47/2025 vp, s. 29.

⁹⁷ Lähtökohtaisesti kieltämisrikos on erityissäännöksenä ensisijainen suhteessa yleissäännökseen, eli kiihottamisrikokseen; jos kieltämisrikoksen tunnusmerkistö ei täyty, voitaisiin tekoa arvioida kiihottamisena kansanryhmää vastaan, HE 47/2025 vp s. 35.

⁹⁸ SopS 84/2011.

⁹⁹ PeVL 38/2025 vp, s. 6 (kohta 18). Tämän vuoksi luonnoksen sanamuoto muuttui seuraavasti: ”joka julkisesti kieltää(...)” → ”joka julkisesti *tietoisesti* kieltää(...)”

5 Nykytilan arviointi

Missään Suomessa sitovassa kv.-oikeudellisessa ihmisoikeussopimuksessa tai muussakaan sopimuksessa ei nimenomaisesti edellytetä holokaustin ja muiden vakavien kansainvälisten rikosten kiistämisen osalta erillistä rangaistussäännöstä. Esimerkiksi EIT ei ole edellyttänyt vastaavaa sääntelyä EIS:n jäsenvaltioilta eikä tuomioistuimien yleisestikään ota kantaa siihen, millaista rikoslainsäädäntöä jäsenvaltioiden tulisi säätää¹⁰⁰: EIT on ainoastaan linjannut, että tietyillä valtioilla voi olla ”erityinen moraalinen velvollisuus” ottaa etäisyyttä natsihallinnon hirmutekoihin.¹⁰¹ Euroopan komissio on kuitenkin katsonut, että Suomen lainsäädännössä on puutteita nimenomaan holokaustin ja muiden vakavien kansainvälisten rikosten kieltämisen kriminalisoinnin osalta.¹⁰² Komissio ei ollut vakuuttunut siitä, että nämä rikokset voitaisiin perustellusti käsitellä kiihottamisena kansanryhmää vastaan tai kunnianloukkauksina, kuten Suomi oli aikaisemmin ajatellut.¹⁰³

Kieltämisrikoksen säätämisen ohella Suomi siis päätti käyttää puitepäätöksen mahdollistaman liikkumatilan maksimaalisesti¹⁰⁴: aikanaan Suomi ei halunnut kiihottamisrikoksen kohdalla käyttää puitepäätöksen sallimia rajoituksia, jottei säännöksen sovellettavuutta tarpeettomasti rajoitettaisi.¹⁰⁵ Nyt taas hallitus halusi käyttää kaikki puitepäätöksen sallimat rajoitukset, vaikka osassa lausunnoista tätä ratkaisua pidettiin turhana ja potentiaalisesti ongelmallisenakin.¹⁰⁶

Rangaistavuuden rajaamista tunnustetun kansainvälisen tuomioistuimen lainvoimaisesti toteuttamiin rikoksiin taas perustellaan sillä, että säännöksessä tarkoitettujen tekojen piiri saataisiin rajattua mahdollisimman tarkasti ja että kriminalisoinnista tulisi mahdollisimman ennakoitava (täsmällinen ja tarkkarajainen).¹⁰⁷ Kotimaiset tuomioistuimet rajattiin tämän vuoksi säännöksen ulkopuolelle, ettei kotimaisia tuomioistuimia käytettäisi ”välilläkappaleena kiistanalaisten tekojen

¹⁰⁰ Melander 2025 teoksessa Hyttinen – Hannonen (toim.) 2025: holokaustin kieltämistä koskevat velvoitteet ja Suomen rikoslainsäädäntö, erit. virkkeet, jotka päättyvät alaviitteisiin 24–25.

¹⁰¹ Pastörs v. Saksa, kohta 48; Williamson v. Saksa, kohta 27.

¹⁰² HE 47/2025 vp, s. 20.

¹⁰³ HE 317/2010 vp, s. 21.

¹⁰⁴ Ks. esim. oikeusministeri Meri (ps.), vastauspuheenvuoro 15.39, PTK 54/2025 vp, s. 10: ”Ensinnäkin EU:n puitepäätös mahdollisti tiettyjä kynnyksiä, joita me käytimme sitten kansallisessa lainsäädännössä niin sanotusti hyväksemme. Elikkä otimme esimerkiksi sen, että sen pitää olla tunnustettu kansainvälinen rikostuomioistuimien eikä esimerkiksi kansallinen, koska niitähän voisi olla erilaisia kansallisia, ja sitten otimme kynnyksen, että ”omiaan häiritsemään yleistä järjestystä” — yritettiin luoda sinne mahdollisimman paljon, niin paljon kuin nyt pystyttiin.”

¹⁰⁵ HE 317/2010 vp, s. 29.

¹⁰⁶ Ks. esim. Suomen syyttäjäjyhdistys, lausunto 11.10.2024, s. 1 ja Juristiliitto (Lakimiesliitto) 10.10.2024, s. 2.

¹⁰⁷ HE 47/2025 vp, s. 22.

oikeudelliseen arviointiin”.¹⁰⁸ Hallitus katsoi, ettei tällä rajauksella muutoinkaan olisi isoa merkitystä, kun Suomessa on toistaiseksi annettu vain yksi lainvoimainen tuomio, joka on koskenut näin vakavia rikoksia (Ruandan kansanmurhaa koskeva Helsingin hovioikeuden tuomio¹⁰⁹). Ruotsissa ja Ranskassa sikäläisiä kotimaisia tuomioistuimia ei ole rajattu vastaavalla tavalla soveltamisalan ulkopuolelle.¹¹⁰ Helsingin hovioikeuden lausunnossa valittua sääntelyratkaisua kyseenalaistettiin: hovioikeuden mukaan hallitus ei ollut perustellut riittävästi sitä, miksei myös kotimaisen tuomioistuimen tuomio voisi kuulua rangaistussäännöksen piiriin. Suomalaiset tuomioistuimet toimivat kuitenkin oikeusvaltioperiaatteen mukaisesti ja niillä on universaali toimivalta¹¹¹ kansainvälisten rikosten osalta.¹¹²

Rangaistussäännöstä rajattiin myös siten, että se koskee vain tekoja, jotka ovat omiaan häiritsemään yleistä järjestystä. Hallitus ei oletta, että ehdotettu uusi säännös tulisi merkittävästi vaikuttamaan esimerkiksi julkistalouteen, sillä holokaustin kieltämisiä tulee käsiteltäväksi ani harvoin.¹¹³ Hallitus myös katsoo kuten PeV:n enemmistö ja vähemmistö¹¹⁴, että puitepäätöksen velvoitteet toteutuivat käytännössä jo ennen uutta säännöstäkin, komission erimielisyydestä huolimatta¹¹⁵: ehdotuksen myötä oikeustila kenties kuitenkin selkeytyy ja puitepäätöksen vaatimukset täyttyvät nyt yksiselitteisemmin kuin aikaisemmin.

¹⁰⁸ HE 47/2025 vp, s. 22.

¹⁰⁹ Tuomio 882 30.3.2012, HE 47/2025 vp, s. 22. Toinen vastaava voisi olla Voislav Tordenia koskeva sotarikosjuttu (puolisotilaalliseen venäläisryhmään kuulunut henkilö, jota syytetään sotarikoksista Ukrainassa), ks. esim. Yle 9.1.2026.

¹¹⁰ HE 47/2025 vp, s. 24; s. 26.

¹¹¹ Universaalinen tuomiovalta tarkoittaa valtion tuomiovallan ulottumista sellaisiin ulkomaalaisten muualla tekemiin loukkauksiin, jotka eivät ole vahingoittaneet tuomioistuinvallion kansalaisia tai uhanneet sen valtioetuja, Hakapää 2010, s. 233–234.

¹¹² Helsingin hovioikeus, lausunto 9.10.2024, s. 5.

¹¹³ Kuten oikeuskäytäntökatsauksestakin voi päätellä, ks. HE 47/2025 vp, s. 16–19.

¹¹⁴ PeVL 38/2025 vp, s. 4, kohta 12 ja s. 7.

¹¹⁵ ks. esim. Nuotio teoksessa Korpisaari (toim.) 2022, s. 55.

6 Lain perustuslainmukaisuus

PeV katsoi, että ehdotettu sääntely oli merkityksellistä erityisesti PeL 12 §:n takaaman sananvapauden ja toisaalta PeL 8 §:n takaaman rikosoikeudellisen legaliteettiperiaatteen kannalta. Lähtökohtaisesti sananvapaussäännös perustuslaissa kieltää ennakkoesteiden asettamisen viestinnälle¹¹⁶, mutta sallii kyllä rikos- ja vahingonkorvauslainsäädäntöön perustuvaa sananvapauden käytön jälkikäteistä valvontaa kuin myös sananvapauden käyttöä koskevien järjestysluonteisten määräysten antamisen lailla.¹¹⁷ Sananvapauden asema perusoikeutena kuitenkin rajoittaa mahdollisuuksia puuttua sen käyttöön ja esimerkiksi liian väljät tai liian pitkälle menevät poliittisen ilmaisuvapauden käytön kriminalisoinnit voivat olla sananvapauden kannalta ongelmallisia.¹¹⁸ PeV näkeeikin, että demokratian näkökulmasta liian monitulkintainen sääntely voi johtaa *chilling effect*-ilmiöön, jonka hallituskin mainitsi¹¹⁹: tuomion pelko voi käytännössä rajoittaa poliittisen sananvapauden käyttöä.¹²⁰

PeV on pitänyt kiihottamista kansanryhmää vastaan erityisen vakavana rikoksena, sillä tällainen toiminta loukkaa sekä PeL 6 §:n turvaamaa yhdenvertaisuutta, että PeL 1.2 §:n turvamaa ihmisarvon loukkaamattomuutta.¹²¹ PeV on omassa lausuntokäytännössään katsonut, ettei kiihottaminen kansanryhmää vastaan nauti sananvapauden tai muunkaan perusoikeuden (kuten yhdistymis- ja kokoontumisvapauden) suojaa eikä valiokunnan mielestä ehdotetussa kriminalisoinnissa sen enempää kuin kiihottamisrikoksessakaan ole kyse siis PeL 12.1 §:n suojaamista ilmaisuista.¹²²

PeL 8 §:n mukaisesta laillisuusperiaatteesta PeV toteaa, että rikokseen ei saa tuomita retroaktiivisesti (jälkikäteisesti) ja rikoslain rikoksen tunnusmerkistön olisi oltava ilmaistu riittävällä täsmällisyydellä siten, että säännöksen perusteella on ennakoitavissa, millainen toiminta tai laiminlyönti on rangaistavaa.¹²³

¹¹⁶ Kenties merkittävin poikkeus tästä on kuvaohjelmien ennakkollinen rajoitus lasten suojelemisen tarkoituksessa, josta perustuslaissa on nimenomainen kvalifioitu lakivaraus, HE 309/1993 vp, s. 57; PeVL 52/2010 vp.

¹¹⁷ PeVL 38/2025 vp, s. 2.

¹¹⁸ PeVL 38/2025 vp, s. 2.

¹¹⁹ HE 47/2025 vp, s. 13.

¹²⁰ PeVL 38/2025 vp, s. 3. Esimerkiksi tapauksessa *Jersild v. Tanska* merkitystä ei annettu sille, että toimittajan saamat sakot olivat vähäiset, vaan sille, että toimittaja ylipäänsä tuomittiin – tällä katsottiin olevan pelotevaikutus (tuomion kohta 35).

¹²¹ PeVL 38/2025 vp, s. 3.

¹²² PeVL 38/2025 vp, s. 3.

¹²³ PeVL 38/2025 vp, s. 3.

PeV katsoo, että kriminalisoinnille on aina oltava painava yhteiskunnallinen ja perusoikeusjärjestelmän kannalta hyväksyttävä peruste: lainsäätäjän liikkumavara on kriminalisointien suhteen laaja, mutta ei rajaton.¹²⁴ Eriytyisen nuivasti PeV on historiallisesti suhtautunut symboliseen rikoslain käyttöön¹²⁵: nyt säädetyssä kieltämiskriminalisoinnissa valiokunta näki myös tällaisia symbolisen tarkoituksen piirteitä¹²⁶, mutta hyväksyi silti esityksen, luultavasti johtuen komission rikkomusmenettelyn luonteesta ns. ”reaalisena argumenttina”¹²⁷ lainsäädännön muuttamiselle. Siksi onkin vielä tämän lausunnon perusteella vaikea sanoa, onko suhtautuminen symboliseen rikoslainsäädäntöön muuttunut vai onko tämä kansainvälisen paineen aiheuttama poikkeustapaus: aikanaan esimerkiksi itsepesun¹²⁸ kriminalisointiin on Suomessa suhtauduttu nuivasti myös, mutta lopulta kansainvälinen paine sai Suomen muuttamaan lakiaan.¹²⁹ Hallituksen tuolloin esittämät argumentit kuulostavat melko samanlaisilta kuin argumentit kieltämisrikoksen esitöissä¹³⁰: hallitus katsoi, ettei teon kriminalisointi erikseen ole tarpeen, sillä olemassa oleva sääntely mahdollisti jo riittävästi kyseisenlaisiin tekoihin puuttumisen.¹³¹ Kriminalisointiperiaatteiden rooli tuntuu olevan erilainen silloin kun velvoite kriminalisoida tulee EU-oikeudesta: kenties tästä voisi vetää johtopäätöksen, että symbolisen oloinen laki mennee jatkossakin läpi, jos velvoite siihen tulee EU-oikeudesta tai muusta kansainvälisoikeudellisesta sitovasta velvoitteesta (johon ei voi tehdä varaumia), istui se kotimaisiin kriminalisointiperiaatteisiin tai ei.¹³²

Sinänsä PeV on suhtautunut jo aikaisemmassa puitepäätöstä koskevassa lausunnossaan PeVL 26/2002 vp hyväksyvästi vielä ehdotusvaiheessa olleen puitepäätöksen kriminalisointivelvoitteisiin: ne olivat valiokunnan mukaan perusoikeusjärjestelmän kannalta hyväksyttäviä ja painavia.¹³³ Kriminalisointivelvoitteet tulisi kuitenkin valiokunnan mukaan kohdistaa ainoastaan sellaisiin tekoihin, joiden kriminalisointi on rasismien ja muukalaisvihan torjumiseksi välttämätöntä. PeV kiinnitti huomiota siihen, ettei puitepäätösluonnoksen velvoite kriminalisoida siinä

¹²⁴ PeVL 38/2025 vp, s. 4.

¹²⁵ PeVL 29/2001 vp; PeVL 5/2009 vp.

¹²⁶ PeVL 38/2025 vp, s. 4.

¹²⁷ EOA:n lausunto LaV:lle 23.5.2025, s. 2.

¹²⁸ Itsepesu tarkoittaa tilannetta, jossa rahanpesijä on itse tehnyt tai ollut osallisena rahanpesua edeltävään esirikokseen, Rikosoikeuden yleinen osa 2025, s. 86–88.

¹²⁹ L 191/2011.

¹³⁰ HE 47/2025 vp, s. 22: ”Puitepäätöksen velvoitteiden voidaan katsoa käytännössä toteutuvan jo nykyisin.”

¹³¹ HE 285/2010 vp, s. 5/II.

¹³² Ks. tästä esim. EOA:n lausunto LaV:lle 27.5.2025, s. 2; EOA lausunto lausuntokierroksella 10.10.2024, s. 2–5.

¹³³ Esim. toisen perusoikeuden suojaaminen voi olla hyväksyttävä peruste rajoittaa perusoikeuksia, ks. esim. Mutanen, lausunto PeV:lle 1.10.2025, s. 3. Ks. myös Viljanen 2001, s. 332.

tarkoitettujen rikosten julkinen vähättely ollut täsmällisyys- ja suhteellisuusvaatimusten mukainen.¹³⁴ Lopulliseen puitepäätökseen sittemmin ilmaantunut lisäedellytys “vakava vähättely” pitää sekkin valiokunnan mielestä sisällään valtiosääntöoikeudellisia ongelmia, erityisesti PeL 8 §:n edellyttämän täsmällisyysvaatimuksen osalta.¹³⁵

PeV ei kuitenkaan pitänyt PeL 8 §:ää esteenä kriminalisoinnille nyt, kenties siksi, että kriminalisointi pitää nyt sisällään lukuisia lisäedellytyksiä ja koska taustalla kuitenkin vaikuttaa rikkomusmenettely.¹³⁶

Edustaja Keskisarjan (ps.) eriävistä mielipiteistä joutuu ensiksi toteamaan, että väite kieltämiskorkeuden olemattomuudesta Suomessa ainakin on faktisesti väärä, sillä Suomesta löytyy olemassa olevaa (vähäistä) oikeuskäytäntöä tämän tapaisista rikoksista¹³⁷, jonka PeV:n enemmistö myös huomioi.¹³⁸ Sinänsä on mahdollista esittää, että hallitus kuin myös PeV:n enemmistö ovat jossain määrin Keskisarjan linjoilla ainakin siinä, että Suomi on käytännössä jo täyttänyt kiihottamisrikoksella tähän asti puitepäätöksen velvoitteet¹³⁹ eikä tällaista kriminalisointia olisi todellisuudessa tarvittu: hallitus ja enemmistö vain ilmaisevat kantansa diplomaattisemmin. Keskisarja nostaa esiin myös sen epäsuhdan, joka vallitsee suhtautumisessa Hitlerin ja Stalinin hallintojen rikoksiin: Holodomorin¹⁴⁰ kiistämisestä ja muista Neuvostoliiton rikoksista ei jatkossakaan tultane tuomitsemaan ainakaan kieltämisenä, jota voi pitää ongelmallisena.¹⁴¹

¹³⁴ PeVL 26/2002 vp, s. 3.

¹³⁵ PeVL 38/2025 vp, s. 5 (kohta 15).

¹³⁶ PeVL 26/2002 vp, s. 5. Hiukan kuten taannoisessa säännöstelyrikosten säätämisessä, tässäkin tilanteessa kenties päädyttiin tulkitsemaan laillisuusperiaatetta hieman löyhemmin kuin olisi tulkittu, jos vastaavanlainen ehdotus tulisi puhtaasti kotoperäisistä lähtökohdista (ks. Viljanen 2001, s. 323). Tuolloin toki asia ilmaistiin aika suoraan lausunnossa (“tässä erityistapauksessa”, PeVL 4/1997 vp, s. 3/II).

¹³⁷ HE 47/2025 vp, s. 17–19.

¹³⁸ PeVL 38/2025 vp, s. 4, kohta 11.

¹³⁹ HE 47/2025 vp, s. 22; PeVL 38/2025 vp, s. 4, kohta 12.

¹⁴⁰ Toki Suomi ei ole muutenkaan tunnustanut Holodomoria (1930-luvun nälänhätä Ukrainassa) kansanmurhaksi, Yle 22.11.2025.

¹⁴¹ Nähdäkseni Hannikainen esitti varsin samanlaisen kritiikin: yhdysvaltaiset eivät joutuneet vastuuseen atomi-pommien käytöstä eivätkä neuvostoliittolaiset joutuneet vastuuseen Suomea ja Baltian valtioita vastaan aloitetusta hyökkäyssodasta, Hannikainen – Koivurova 2014, s. 32.

7 Lopuksi: mitä jäi käteen? Mihin tästä eteenpäin?

Repressiiviset muistolait ovat nyt osa oikeusjärjestystämme, joskin melko rajatussa kapasiteetissa – aika näyttää, onko tämä ainoa poikkeus vai tuottaako kansainvälinen paine näitä lisää. Eduskunnan oikeusasiamies katsoi omissa lausunnoissaan, ettei laki hänen mukaansa täytä kriminalisointiperiaatteille asetettuja kriteereitä, mutta päätyi lopulta kannattamaan ehdotusta, katsoen komission paineen olleen sellainen ”reaalinen argumentti”, joka edellytti Suomelta jopa ”näkyttömän” lain aukon paikkaamista.¹⁴² Kuten tuli jo mainittua, ei tämä toki ole ensimmäinen kerta: myös itsepesukriminalisointia säädettyä suomalaiset perinteiset kriminalisointidoktriinit saivat väistyä kansainvälisen – reaalisen – paineen tieltä.¹⁴³

Kaikki eivät olleet yhtä kriittisiä lakiehdotusta kohtaan – esimerkiksi Suomen Asianajajat totesi lausunnoissaan, että kriminalisointi on puolustettavissa, koska tällaiset repressiiviset muistolait voidaan nähdä vahvaksi oikeudelliseksi traditioksi demokraattisissa oikeusvaltioissa¹⁴⁴ ja EU:n arvoyhteisössä.¹⁴⁵ Myös Nuotio näkee, että valittu ratkaisu on sinänsä perusteltu, sillä se korostaa, että kieltämisessä on kyse erityisestä vihaan yllyttämisen tekotavasta¹⁴⁶ – toisaalta hänen mukaansa Suomi olisi voinut noudattaa Ruotsin mallia¹⁴⁷ ja integroida kieltämisen tunnusmerkistö osaksi kiihottamiskriminalisointia.¹⁴⁸

Itse en sinänsä näe, miksei erilliskriminalisointia voitaisi säilyttääkin – suurimmat ongelmat, jotka nyt valittuun ratkaisuun liittyvät kytkeytyvät lopulta siihen, että kiihottamisrikos on vielä päivittämättä, mutta sitten kun se on korjattu puitte päätöksen mukaiseksi¹⁴⁹, ei liene sinänsä suurta merkitystä, kumpi sääntelyratkaisu lopulta valitaan. Selkeyden vuoksi voi olla perustellumpaa luopua erilliskriminalisoinnista, koska nythän meillä on käytännössä tilanne, jossa kieltämisen lievimmät (mutta silti rikosoikeudellisesti relevantit) muodot tulkitaan kiihottamisena¹⁵⁰, vakavammat muodot kieltämisenä ja vakavimmat muodot törkeänä kiihottamisena.

¹⁴² EOA, asiantuntijalausunto lakivaliokunnalle 27.5.2025, s. 2.

¹⁴³ Rahanpesun rikosoikeudellisesta torjunnasta vuonna 2018 annettu direktiivi (rahanpesudirektiivi 2018/1673) johti siihen, että itsepesu kriminalisointiin kattavasti vuoden 2021 alusta. Tapani – Tolvanen – Hyttinen 2025, s. 87–88.

¹⁴⁴ Suomen Asianajajaliitto, lausuntokierroslausunto 11.10.2024, s. 3.

¹⁴⁵ Suomen Asianajajat, asiantuntijalausunto LaV:lle 27.5.2025, s. 2.

¹⁴⁶ Näin toteaa myös Helenius omassa launnossaan PeV:lle 10.9.2025, s. 2.

¹⁴⁷ Nuotio, lausunto PeV:lle 12.9.2025, s. 2. Ks. Hets mot folkgrupp, BrB 16 kap. 8 §.

¹⁴⁸ Myös Melander pitäisi integroitua perustellumpana, lausunto PeV:lle 12.9.2025, s. 5–6, kohta 20; myös s. 9, kohta 37.

¹⁴⁹ Tärkeimpänä varmaankin se, että kiihottamisrikoksen tulisi suojata kansanryhmän yksilöä kuten kieltämiskos suojelee, ks. esim. Melander 2024 (OM 2024:21), s. 29.

¹⁵⁰ Kieltämiset, jotka eivät täytä varsinaisen kieltämiskikoksen tunnusmerkkejä, voidaan käsitellä kiihottamisena, HE 47/2025 vp, s. 35.

Malli on siis hiukan samanlainen kuin kiskontakriminalisoinneissa: esimerkiksi Melander on katsonut, että kiskonnan tapaiseen työsyryntään (RL 47:3a) liittyy sama ongelma kuin tähän kieltämisrikokseen, senkin istuessa jossakin ”tavallisen” kiskonnan ja törkeän kiskonnan väli-
maastossa. Melander ei pidä onnistuneena sellaisia sääntelyratkaisuita, joissa jonkin teon perusmuoto tulkitaan yleissäännöksen nojalla, vakavampi muoto erityissäännöksen nojalla ja vakavimmat muodot kvalifioituna yleissäännökseen nojalla.¹⁵¹

Sananvapauden näkökulmasta sääntely on uusi rajoitus – uusi ilmaisuvapaus¹⁵² tai sananvapausrikos.¹⁵³ Kovinkaan iso rajoitus mielestäni ei ole, sillä tunnusmerkistö on nyt tietoisesti asetettu niin tiukaksi, että näkisin tämän säännöksen rajoittavan sananvapautta paljon vähemmän kuin perusmuotoinen kiihottamisrikos, jota jotkut pitävät jopa turhan väljänä.¹⁵⁴ Toisaalta tuore tutkimus on osoittanut, ettei kiihottamispöytä välttämättä ole niin ongelmallinen kuin mediassa eniten huomiota saaneista kiperistä tapauksista voisi päätellä¹⁵⁵, vaikka se kiistatta toki on väljempi sanamuodoltaan kuin tämä uusi kieltämiskriminalisointi.¹⁵⁶

Jos valitun sääntelyratkaisun (erillissäännös nyt, ehkä integrointi kiihottamisrikokseen myöhemmin) taustalla on puhtaasti aikataulusyyt (oli pakko kiireessä korjata tämä asia, hiukan kuten EIT:n tuomion X v. Suomi implementoinnissa¹⁵⁷), on tämä toki itsessään hieman huolestuttava signaali lainvalmistelun haasteista Suomessa – miksi on niin, että asioiden valmistelu tai niihin reagointi usein vie vuosia (ehkä vuosikymmeniä) ja sitten kun asiaan viimein reagoidaan, se tapahtuu tällöinkin kiireessä ja ”puolivillaisesti”? Ilmeisesti Suomen valitseman täytäntöönpanomallin – yleinen kiihottamisrikos ryhmien suojeluun, kunnianloukkaus yksilöiden suojelemiseen – puutteellisuus on ollut tiedossa jo vuodesta 2014, komission ensimmäisen varsinaisen rikkomusmenettelyn alkaessa vuonna 2021.¹⁵⁸ Onko taustalla vain resurssikysymykset¹⁵⁹ vaiko jonkinlainen välinpitämättömyys suhteessa kansainvälisiin velvoitteisiin? Mahdollista on

¹⁵¹ Melander, lausunto PeV:lle 12.9.2025, s. 6, kohta 22. Melanderin mukaan rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen asettamat vaatimukset toteutuisivat paremmin siten, että kieltämistunnusmerkistö olisi osa kiihottamiskriminalisointia: tällöin myös vakavimpien kieltämistekojen arviointi törkeänä kiihottamisen olisi selkeämpää. Ks. myös Melander, lausunto LaV:lle 6.6.2025, s. 4, kohta 15.

¹⁵² Viljanen 2001, s. 6.

¹⁵³ Nuotio 2022, s. 47–48.

¹⁵⁴ Ks. esim. edustaja Hirvisaaren kirjallinen kysymys 799/2013 vp.

¹⁵⁵ Hyttinen – Hannonen 2023. Defensor Legis 2/2023, s. 329.

¹⁵⁶ Ks. esim. Nuotio, lausunto PeV:lle 12.9.2025, s. 4.

¹⁵⁷ HE 14/2023 vp.

¹⁵⁸ HE 47/2025 vp, s. 3. Ks. yksilöön kohdistuvien kiihottamistekojen tuomitsemisesta kunnianloukkauksena ja tämän sääntelyratkaisun ongelmista Melander 2024 (OM 2024:21), s. 29–30.

¹⁵⁹ Esim. lainsäädännön arviointineuvoston mukaan lakeja valmistellaan liian kovassa kiireessä ja liian vähin resurssein, Yle 27.3.2023. Edustaja Räsänen (kd.) taas arvelee, että ”vaalikiireet” eivätkä niinkään lainvalmistelun kiireet olivat taustasyitä sille, miksi puitepäätöksen aikaisempi täytäntöönpano ei käynyt perustuslakivaliokunnassa, kuten ehkä olisi pitänyt, ks. PTK 54/2025 vp, s. 5.

sekin, että etenkin nykyiselle hallitukselle tämä holokaustin kieltämisen kriminalisointi oli kohutuullisen vaikea pala purtavaksi: Perussuomalaiset ovat kuitenkin käsittäakseni eduskuntapuolueista eniten vastustaneet kaikkia uusia sananvapauden rajoittamisia ja pitäneet esillä ajatusta perusmuotoisen kiihottamispykälän reformoinnista¹⁶⁰ (tai jopa sen poistamisesta¹⁶¹), johon taas esimerkiksi Suomen ruotsalaisen kansanpuolueen entinen oikeusministeri on suhtautunut pensästi.¹⁶² Kenties tämä mahdollinen jännite¹⁶³ osaltaan johti siihen, että tehtiin nyt vain se minimi, johon komissio Suomea velvoitti, vaikka kokonaisvaltaisempi uudistus olisi ollut asiantuntijoiden mielestä perustellumpi ratkaisu.¹⁶⁴

Toisaalta eivät perussuomalaiset ole ainoita, jotka ovat esittäneet kiihottamisrikoksen tarkistamista: esimerkiksi Hyttinen ja Luoto ovat esittäneet, että solvaavan vihapuheen rangaistavuuden alaa tulisi selkeästi supistaa tilanteissa, joissa solvauksen motiivi ei ole rasistinen tai muuten syrjivä.¹⁶⁵ Tämä luultavasti olisikin toimivampi ehdotus kuin esimerkiksi Perussuomalaisten ehdottama, jossa tuomittavaa olisi jatkossa vain ”rikoksen tekemisellä uhkaaminen”¹⁶⁶ (joka mielestäni olisi vastoin puitepäätöstä). Mielestäni puitepäätöksen 1(2) artiklan sanamuodosta on myös mahdollista tehdä tulkinta, että aikanaan Ahon hallituksen esittämä ratkaisu¹⁶⁷ (jonka lakivaliokunta kuitenkin torppasi perusteettomana¹⁶⁸) tuoda jonkinlainen ”on omiaan”-kriteeri myös kiihottamisrikokseen voisi olla mahdollinen – tosin muotoilun tulisi varmaankin tällöin olla esimerkiksi ”on omiaan häiritsemään yleistä järjestystä” (puitepäätöksen muotoilu, jota tosin useat asiantuntijat pitivät ongelmallisena).

7.1 Miten EIT lakiin suhtautuisi?

Edellä kuvattu keskustelu tuntuu yleisemminkin heijastavan sitä pohjimmaista jännitettä, joka liittyy etenkin näihin rasistisiin ja vihamotivoituneisiin ilmaisu/sananvapausrikoksiin¹⁶⁹: osa

¹⁶⁰ Keskustelu, joka kiihtyi jälleen etenkin tuoreen Päivi Räsäsen (kd.) tuoreen tuomion (KKO 2026:27) myötä. Ks. esimerkiksi oikeusministeri Leena Meren (ps.) kommentit, Helsingin Sanomat 26.3.2026. Meren ehdotus on käytännössä sama kuin Perussuomalaisten kriminaalipoliittisessa ohjelmassa (10.10.2022) ehdotettu.

¹⁶¹ Hamilo 2022, s. 14.

¹⁶² Ilta-Sanomat 7.11.2019.

¹⁶³ Jännitettä kuvastaa osaltaan myös kansanedustaja Biaudetin (r.) ja oikeusministeri Meren (ps.) aika lailla päinvastaiset näkemykset kiihottamisrikoksen selkeydestä ja KKO:n tuomion KKO 2026:27 oikeellisuudesta, Yle 26.3.2026.

¹⁶⁴ Esim. Melander, lausunto LaV:lle 6.6.2025, s. 3–4, kohta 12.

¹⁶⁵ Hyttinen ja Luoto 2025, teoksessa Hyttinen – Hannonen (toim.), luku III.11: Keskeiset ehdotukset.

¹⁶⁶ Perussuomalaisten Kriminaalipoliittinen ohjelma 10.10.2022, s. 10/I.

¹⁶⁷ HE 317/2010 vp, s. 42/1; HE 94/1993 vp, s. 26/II.

¹⁶⁸ LaVM 22/1994 vp, s. 9–10.

¹⁶⁹ Keskustelu myös mielestäni osoittaa sen, että sananvapaus todella on ydinajatukseltaan poliittinen perusoikeus, vaikka ei toki tyhjenny vain poliittisiin ilmauksiin (HE 309/1993 vp, s. 56/II).

näkee tämän selkeästi ensisijaisesti sananvapauskysymyksenä¹⁷⁰, osa taas lähinnä oikeuden väärinkäyttönä ja/tai yhdenvertaisuuskysymyksenä.¹⁷¹

EIT tuntuisi tasapainoilevan jossain tässä välimaastossa: lähtökohtaisesti EIT ei ole tietävästi koskaan pitänyt holokaustin kiistämistä puheena, joka yhteiskunnassa tulisi sallia, mutta kontekstista tuntuu olevan kiinni se, tulkitaanko asia kuitenkin sananvapausviitekehityksessä vaiko oikeuden väärinkäyttönä (ikään kuin sananvapausviitekehityksen ulkopuolella). Perinçek -tapaus taas osoittaa, että muiden vakavien rikosten kuin holokaustin kiistämisen kanssa tilanne voi kääntyä jopa sellaiseksi, että kieltämisteosta rankaiseminen on EIS 10(1) artiklan turvaaman sananvapauden loukkaus.¹⁷² Tapauksesta ei voitane tehdä liian pitkälle meneviä johtopäätöksiä, mutta toistaiseksi lienee aidosti epävarmaa, miten EIT tulisi suhtautumaan esimerkiksi sellaiseen kuvitteelliseen tilanteeseen, että hypoteettinen ruandalainen pastori¹⁷³ tai serbialainen poliitikko¹⁷⁴ olisivat Suomessa vierailmassa, vaikkapa eduskunnassa tai jossain lehdistötilaisuudessa¹⁷⁵ ja tässä tilaisuudessa esittäisivät julkisesti Ruandan kansanmurhaa tai Srebrenican verilöylyä kieltäviä, puolustelevia tai mitätöiviä (eli vakavasti vähätteleviä) kommentteja. Mikäli Suomi tuomitsee tällaisen henkilön vakavan kansainvälisen rikoksen kieltämisestä (tai kiihottamisesta kansanryhmää vastaan) ja henkilö valittaisi asiasta EIT:een, valitsisiko EIT tässä Perinçek-tapauksen enemmistön omaksuman linjan, jota voidaan tituleerata ns. relativistiseksi suhtautumiseksi kieltämistekoihin (ts. sillä missä sanotaan, on väliä) vaiko ns. universalistisen

¹⁷⁰ Esim. Tontti, lausunto PeV:lle 10.9.2025; Suomen Journalistiliitto, lausunto LaV:lle 20.5.2025; Medialiitto, lausuntokierroslausunto 11.10.2024.

¹⁷¹ Esim. Yhdenvertaisuusvaltuutettu, lausunto LaV:lle 27.5.2025, s. 2; Suomen juutalaisten seurakuntien keskusneuvosto, lausuntokierroslausunto 11.10.2024; USKOT-foorumi, lausunto LaV:lle 4.6.2025; Reformijuutalainen uskonnollinen yhdyskunta Or Hatzafon Finland, lausuntokierroslausunto 1.10.2024.

¹⁷² Linja, jota esimerkiksi Verfassungsblogiin kirjoittanut tohtori Belavusau pitää ”skitsofreenisena”: hän pitää hyvänä sitä, että EIT on ottanut vahvan linjan valtiollista sensuuria vastaan ja sananvapauden puolesta, mutta pitää ”symbolisena epäoikeudenmukaisuutena” sitä, että EIT on luonut kansanmurhien ”hierarkian”, jossa holokaustin kieltäminen vaikuttaisi olevan ainoa, joka on sananvapauden suojan ulkopuolella. Verfassungsblog 5.11.2015.

¹⁷³ Yksi pastori Suomessa on tuomittu joukkotuhonnasta, mutta ei sen kieltämisestä, ks. esim. Yle 26.1.2026.

¹⁷⁴ Ajatus ei ole täysin mahdoton, sillä useat vaikutusvaltaiset serbipoliitikot ovat vähätelleet Srebrenican verilöylyä – esimerkiksi yhä löytyy vaikutusvaltaisia poliitikoita, jotka pitävät kansanmurhaa myyttinä tai muutoin vähättelevät sitä, kuten Bosnian ja Herzegovinan entinen serbipresidentti Milorad Dodik tai Serbian entinen presidentti Tomislav Nikolić. Ks. Helsingin Sanomat 12.4.2019 ja Al Jazeera 3.6.2012.

¹⁷⁵ Näin toimi myös Perinçek, Perinçek v. Sveitsi, kohdat 13–14. Kiinnostava yksityiskohta on sekin, että Perinçek oli kyllä tietoinen Sveitsin laista ja hänellä vaikutti olevan ihan tietoinen pyrkimys haastaa laki, Perinçek v. Sveitsi, kohta 22, lainauksen kohta II: ”Doğu Perinçek has acknowledged during the investigation and at the trial that he knew that Switzerland, like many other countries, recognised the Armenian genocide. Moreover, he would never have described it as an ‘international lie’ if he had not known that the international community did indeed consider these events to be a genocide. He even stated that he considered the Swiss law to be unconstitutional.”

suhtautumisen, jonka EIT on omaksunut holokaustin kieltämisen osalta (ts. teko on aina tuomittavaa, sanottiin se missä tahansa)?¹⁷⁶

Kun Suomella ei ollut osaa eikä arpa Jugoslavian eikä Ruandan tapahtumissa eikä Suomessa tiettävästi ole sanottavia tutsien ja hutujen välisiä jännitteitä eikä kaiketi sanottavaa ruandalaisvähemmistöä, serbien tai kosovon albaanien välisistä jännitteistä puhumattakaan, herää kysymys, eikö olisi aika loogista, että tällaisissa tilanteissa EIT omaksuisi Perinçek-tapauksen enemmistön mukaisen relativistisen linjan.¹⁷⁷ Tällöin Suomi olisi vaarassa saada langettavan tuomion sananvapauden loukkauksesta, johon EU meitä velvoittaa.¹⁷⁸ Tällainen päätös toki varmasti asettaisi koko puitepäätöksen melko hankalaan valoon ja johtaisi kenties sen korjaamisprosessiin (joka ei varmastikaan olisi helppo tie sekään) tai kumoamiseen.¹⁷⁹

Nuotio esittää omassa asiantuntijalausunnossaan¹⁸⁰, että vaikka Perinçek-ratkaisu edellyttää tiettyä varovaisuutta sen suhteen, miten rikoslailla sananvapautta rajoitetaan, ei hänen mukaansa sen kuitenkaan voida katsoa olevan olennaisesti ristiriidassa EU:n rasismipuitepäätöksen velvoitteiden kanssa. Sveitsi ei ole ratifioinut EN:n ns. rasismilisäpöytäkirjaa eikä ole EU:n jäsenmaa – Nuotion mukaan asetelma olisi erilainen, jos EIT saisi käsiteltäväkseen tapauksen, joka tulisi lisäpöytäkirjan ratifioineesta EU:n jäsenmaasta.¹⁸¹ Nuotio nostaa esiin EIT:n oikeuskäytännöstäkin tutun kansallisen harkintamarginaalin – itse tulkitseen, että Nuotion argumentti on siis se, että Sveitsi oli ylittänyt harkintamarginaalin, kun heidän lakinsa oli kohtuullisen

¹⁷⁶ Ks. relativistisesta ja universalistisesta lähestymistavasta tarkemmin Melander 2025 teoksessa Hyttinen – Hannonen (toim.), luku III.12: Relativistinen vai universalistinen yhteys.

¹⁷⁷ Perinçek-ratkaisussa vähemmistöön jääneet tuomarit eivät pitäneet EIS:een asetettujen arvojen mukaisena ajatusta, että Ruandan tai Kambodžan kaltaisten kansanmurhien kieltäminen olisi sananvapauden suojaamaa puhetta Euroopassa ilman mitään pidäkkeitä (joint dissenting opinion of judges Spielmann, Casadevall, Berro, De Gaetano, Sicilianos, Silvis ja Küris, kohta 7).

¹⁷⁸ Tulkitseen että Spielmann ja hänen lausuntoonsa yhtyneet erimieliset tuomarit eivät pitäisi tätäkään toivottavana tilanteena (joint dissenting opinion of judges Spielmann et al., kohta 10).

¹⁷⁹ Tämä herättää ylipäänsä sen vaikean kysymyksen, miten kansallinen tuomioistuin soveltaisi perus- ja ihmisoikeusmyönteistä laintulkintaa tilanteessa, jossa EIT:n ratkaisukäytäntö ja EU-oikeus vetäisivät eri suuntaan – tyyppillisesti tällaiset ongelmat ratkaistaan tulkinnalla, mutta tulkinnalla voisi olla mahdotonta ratkaista tilannetta, jossa EU-oikeus edellyttää, että tietyistä puheesta pitää tuomita, mutta EIT edellyttää, ettei tästä puheesta saa tuomita. Selvää kuitenkin on, ettei EU-oikeudella voida oikeuttaa ihmisoikeusloukkausta ja että EIS:lla on erityinen asema EU-oikeudessa (Ojanen 2011, s. 453), jonka vuoksi oma intuitio sanoisi, että tällaisessa konfliktissa EU-oikeus väistyisi, mutta tämän syvemmin en ole asiaan ehtinyt perehtyä tämän kirjoituksen puitteissa.

¹⁸⁰ Nuotio, lausunto PeV:lle 12.9.2025, s. 6.

¹⁸¹ Hiukan saman kuuloista ajattelua edustavat Perinçek -tuomiossa vähemmistöön jääneet tuomarit (joint dissenting opinion of judges Spielmann et al., kohdat 7, 10). Jos (tämä on toki iso *jos*) heidän kantansa olisi tulevaisuudessa enemmistön kanta vaikkapa Ruandaa koskevassa kieltämisasiassa, tarkoittaisi tämä, että Nuotion arvelu osui oikeaan (ks. Nuotio, lausunto PeV:lle 12.9.2025, s. 6). Myös Neuvonen esittää, että EIT ei käsitelisi tunnustetun kansainvälisen tuomioistuimen lainvoimaisella ratkaisulla käsiteltävien tapausten kieltämisiä Suomesta, koska kysessä lähtökohtaisesti olisi EIS 17 artiklan tarkoittama oikeuden väärinkäyttö – hän perustelee näkemystään EIS:n perusteella tekemänsä käänteistulkintaan, lausunto PeV:lle 10.9.2025, s. 5.

väljä¹⁸² eikä heitä sitonut EU-sääntely tai muukaan kansainvälinen velvoite. Mahdollista mielestäni on sekin, että Suomi tai vaikkapa Ruotsi saisivat kyllä langettavan siinä missä Sveitsikin eikä puitepäätöksellä ole asiassa merkitystä. Ehkä vahvin argumentti lopulta on se, että kun Suomen kieltämiskriminalisointi nimenomaan edellyttää, että teko on omiaan yllyttämään väkivaltaan tai vihaan ja omiaan häiritsemään yleistä järjestystä, olisivat tällaiset teot todennäköisemmin EIS 10(2) tai jopa 17 artiklan piirissä: tuomitsemisen kynnyksen ollessa korkeampi kuin Sveitsissä, ei Suomen sääntely kenties ole yhtä herkkä johtamaan sananvapauden loukkauksiin.¹⁸³

Kun Perinçek -tuomio muutenkin oli melko tiukka äänestyspäätös (10–7), ei ole lainkaan pois suljettua, etteikö Nuotio voisi olla käytännössä oikeassa: EIT:n ”evolutiivisdynaaminen” tulkintalinja (tulkinta, jossa EIS on ”elävä asiakirja”, jonka ”oikea” sisältö voi merkittävästikin muuttua oikeuskehityksen myötä, vaikka sopimusteksti ei muutukaan¹⁸⁴) voinee jatkossa ottaa huomioon universalistisesti myös esim. Ruandan ja Srebrenican tuomiot – näistä kun on selkeä lainvoimainen kansainvälistä rikoslainkäyttövaltaa käyttävän tunnustetun instanssin tuomio olemassa, toisin kuin esimerkiksi Holodomorista tai Armenian tapahtumista.¹⁸⁵ Tämä toki itsessään tuo sääntelyyn mukaan epäreilouden ja mielivaltaisuuden makua – miksi on niin, että toiset kansanmurhat nauttivat parempaa suojaa kuin toiset? Vastaus on kaikesta lopulta poliittinen¹⁸⁶ ja historiallinen: Armenian tapahtumat ovat ajalta, jolloin kansainvälinen oikeus oli muutoinkin kovin kehittymätön¹⁸⁷, Nürnbergin tuomioissa taas oikeutta oli jakamassa ne tahot, jotka itse olivat syyllistyneet myös melko vakaviin rikoksiin, kuten Neuvostoliitto. Tässä mielessä edustaja Keskisarjan eriävässä näkemyksessä on toki pointtinsa: etenkin entisille itäblokin

¹⁸² Sveitsin rikoslain 261 bis artikla, ks. Perinçek v. Sveitsi, kohta 32.

¹⁸³ Esim. Sveitsin rikoslain 261 bis artiklassa ei vaikuttaisi olevan mitään yleistä järjestystä koskevaa kriteeriä tai muutakaan vastaavaa ”on omiaan”-tunnusmerkkiä, ks. Perinçek v. Sveitsi, kohta 32.

¹⁸⁴ Ojanen 2011, s. 444. Ks. myös Pellonpään artikkeli, jossa mainitaan kiinnostava, myös kritisoitu lapsen tapamisoikeutta koskenut EIT:n ratkaisu Görgülü v. Saksa, jossa EIT:n suuri jaosto lopulta muutti linjaansa (Pellonpää 2009, s. 1128). Myös Perinçek-tapaus meni suureen jaostoon, mutta suuri jaosto ei muuttanut päätöstä.

¹⁸⁵ Neuvonen: ”nyt käsiteltävänä oleva ehdotus lähtee tunnustetun kansainvälisen tuomioistuimen lainvoimaisella ratkaisulla käsitellyn tapahtuman kiistämisestä, joten tältä osin esim. armenialaisten kansanmurha ja muut vastaavat tapahtumat eivät kuulu nyt esitetyn kriminalisoinnin alaan” (lausunto PeV:lle 10.9.2025, s. 3).

¹⁸⁶ Ks. kiinnostava analyysi siitä, miten Perinçek itse pystyi hyödyntämään tuomiotaan poliittisesti, mm. väittämällä, että EIT laittoi vihdoinkin lopun ”kansanmurhavalheelle”, Ertür 2019, s. 9. Nimenomaan tätähän EIT ei suinkaan ratkaissut, kuten voidaan havaita tuomareiden Spielmann ym. eriävästä mielipiteestä (joint dissenting opinion of judges Spielmann et al., kohta 2): ”The case is not about the historical truth, or the legal characterisation of the events of 1915. The real issue at stake here is whether it is possible for a State, without overstepping its margin of appreciation, to make it a criminal offence to insult the memory of a people that has suffered genocide. In our view, this is indeed possible.” Herää kysymys, miten, jos mitenkään tuomioistuimen tulisi reagoida siihen, että heidän tuomiotaan hyödynnetään poliittisesti kyseenalaisiin tarkoituksiin.

¹⁸⁷ Armenian 1900-luvun tapahtumia ei ole koskaan tuomioistuimissa arvioitu, Nuotio, lausunto PeV:lle 12.9.2025, s. 3.

maille oli kova pala, ettei puitepäätöksessä tuomita neuvostohallinnon erinäisiä ihmisoikeusloukkauksia samalla tavalla kuin natsihallinnon tekemiä systemaattisia rikoksia ihmisyyttä vastaan.¹⁸⁸ Joissakin EU:n jäsenmaissa on toki kielletty myös neuvostoregiimin tekojen kieltäminen¹⁸⁹ sekä kommunismin symbolit¹⁹⁰, jotka nauttinevat näissä yhteiskunnissa aika lailla samanlaista asemaa kuin natsismin symbolit.¹⁹¹ Hallitus ilmeisesti aikoo selvittää kommunismin symbolien kriminalisointia Suomessakin¹⁹², mutta toistaiseksi ei ole tiedossani, että tällainen selvitystyö olisi aloitettu.¹⁹³ Näkisin, että tämä kuitenkin on jännitteinen sananvapauden kanssa: voidaanko kommunismi ja kansallissosialismi ylipäänsä täysin rinnastaa? Mielestäni ei aivan, sillä on vaikea kuvitella natsismia/kansallissosialismia ilman antisemitismia tai jotain muunlaista rassistista ideologiaa, toisin kuin kommunismia. Vaikka on totta, että etenkin tietyissä kommunistisissa regiimeissä (Stalin¹⁹⁴, Pol Pot¹⁹⁵) jahdattiin ja tapatettiin etnisiä, uskonnollisia ja ideologisia vähemmistöjä siinä missä Hitlerin Saksassakin, ei kommunismiin kuitenkaan mielestäni samalla tavalla sisäsyntyisesti kuulu esimerkiksi rotuajattelu¹⁹⁶ kuin kansallissosialismiin¹⁹⁷ – tämä keskustelu toki ehkä on enemmän valtio-oppineiden heiniä.

Epäselvää ei ainakaan ole, että EIT ei tuomitsisi Suomea holokaustin kieltämisen tuomitsemisesta: EIT lähtökohtaisesti ei velvoita kriminalisoimaan holokaustin kieltämistä¹⁹⁸ (EIT:n tehtävänä ei ole sinänsä puuttua EIS:n jäsenvaltioiden rikoslakeihin), mutta tosiasiallinen rikoslainsäädäntövelvoite voi myös EIT:n ratkaisukäytännöstä syntyä: esimerkiksi tapauksessa M.C. vastaan Bulgaria katsottiin EIS:n vastaiseksi sellainen raiskauskriminalisointi, jossa syytteenpano edellytti käytännössä sen osoittamista, että uhri oli tehnyt fyysistä vastarintaa. Tässä

¹⁸⁸ Ks. esim. Nuotio, lausunto PeV:lle 12.9.2025, s. 4.

¹⁸⁹ Esim. Puola, Tsekki ja Liettua, ks. Perinçek v. Sveitsi, kohta 99.

¹⁹⁰ Esim. Puolan rikoslaki, artikla 256 § 2: kiellettyjä ovat kaikki kirjat, tallenteet tai muu sisältö, joka kantaa fasisista, kommunistista tai muuta totalitaristista symboliikkaa, JURIST News 19.7.2025; Criminal Code of Poland, s. 34 (käännös).

¹⁹¹ Ks. Melander 2025 teoksessa Hyttinen – Hannonen (toim.), luku III.12: Totalitaarinen ideologia.

¹⁹² Edustaja Kontulan (vas.) mukaan hallituksen inspiraationa ehdotukselle olisi ollut ilmeisesti juuri Puola, Demokraatti 1.9.2023.

¹⁹³ Ks. tästä VNT 2/2023, s. 7, kohta 18.

¹⁹⁴ Stalinin vainot kohdistuivat monien vähemmistökansojen ohella myös suomalaisiin, ks. esim. Yle Areena, 26.12.2020. Ks. myös Helsingin Sanomat, 2.9.2019: Stalinin hallinto piti vähemmistökansallisuuksia epäluotettavimpina, sillä heitä pidettiin mahdollisina ”agentteina”.

¹⁹⁵ Kambodžan kansanmurhasta ks. Wikipedia: Cambodian genocide (katsottu 22.3.2026).

¹⁹⁶ Ei ainakaan esim. Tieteen termipankin määritelmän mukaan (Filosofia:komminusmi, katsottu 22.3.2026).

¹⁹⁷ Kansallissosialismissa marxilainen yhteiskuntaluokkien välinen luokkataistelu korvattiin ihmisrotujen välisellä kamppailulla (Wikisanakirja; katsottu 22.3.2026). Ideologiaan kuuluu keskeisesti esimerkiksi ajatus rodullisesta ylivoimaisuudesta, ks. Wikipedia: Nazism (katsottu 22.3.2026).

¹⁹⁸ Esim. Hyttinen ei näe, että EIT:n ratkaisukäytännöstä voitaisiin johtaa positiivinen velvollisuus holokaustin kieltämisen kriminalisoinnille, lausunto PeV:lle 10.9.2025, s. 4.

tapauksessa EIS:n artikkelit 3 ja 8 siis loivat yhdessä valtiolle positiivisen velvollisuuden turvata tietty ihmisoikeuksien taso kriminalisoinnilla.¹⁹⁹

Samanlaista positiivista velvoitetta EIT ei mainitse suoraan esimerkiksi tapauksissa *Pastörs v. Saksa* tai *Williamson v. Saksa*, mutta molemmissa tapauksissa EIT pitää rikosoikeudellista puuttumista holokaustin kieltämiseen hyväksyttävänä.²⁰⁰ EIT:lle Suomen aikaisemmin omaksuma linja ei ole tiettävästi ollut ongelma, mutta toki suoraan EIT ei ole asiaan ottanut kantaa: siihen EIT sen sijaan on ottanut kantaa, että suomalaiset kunnianloukkaus- sekä yksityiselämää loukkaava tiedonlevittämiskriminalisoinnit olivat liian ankaria, kun maksimirangaistukseksi saattoi saada vankeutta – tämän EIT katsoi olevan liikaa sananvapautta rajoittava sääntelymalli, jonka vuoksi kunnianloukkauksen maksimirangaistus on nykyisin vain sakkoa (törkeästä kunnianloukkauksesta voi saada tosin vankeutta).²⁰¹ Tämänkin vuoksi yksilöön kohdistuvat kieltämis- tai muut kiihottamisteot eivät voi EU-oikeudellisten velvoitteiden näkökulmasta tulla rangaistaviksi vain kunnianloukkauksina: komissio kun nimenomaan piti riittämättömänä sitä, että näin vakavat rikokset ovat asianomistajarikoksia ja maksimirangaistus on vain sakkoa.²⁰²

7.2 Onko laki EU-oikeuden mukainen?

EU-perusoikeudet eivät juurikaan olleet esillä asiantuntijalausunnoissa, valiokunta-asiakirjoissa tai hallituksen esityksessä²⁰³, mitä voi pitää mielenkiintoisena varsinkin, kun ottaa huomioon, että koko sääntelyn taustalla kuitenkin ensisijaisesti on nimenomaan EU-oikeus. Kenties taustalla on osin sekin, ettei puitepäättöksen tulkinnasta kaikeksi ole olemassa mitään relevanttia EUT:n ratkaisukäytäntöä (tai ainakaan sellaista ei tullut esitöissä ja lausunnoissa vastaan). Vuonna 2011 Ojanen arveli, että Suomessa oli jo tuolloin hyvin omaksuttu EIS ja EIT:n ratkaisukäytäntö, mutta muihin ihmisoikeussopimuksiin viittaaminen on ollut sporadista. Nyt voinee todeta, että ihmisoikeussopimuksia ja muuta kv.-oikeudellista ratkaisukäytäntöä käytiin läpi ansiokkaasti: vain EU:n perusoikeuskirja unohtui jonnekin.²⁰⁴ Vaikka EU-perusoikeudet

¹⁹⁹ Hirvelä – Heikkilä 2017, s. 657.

²⁰⁰ *Pastörs v. Saksa*, kohta 48. *Williamson v. Saksa*, kohta 27. EIT ei suoraan totea jälkimmäisessä tapauksessa, että rikosoikeudellinen puuttuminen oli hyväksyttävää (justified), mutta toteaa, ettei Saksa ylittänyt harkintamarginaaliaan (margin of appreciation) tuomitessaan Williamsonin sakkoihin.

²⁰¹ HE 19/2013 vp, s. 1.

²⁰² Melander 2024 (OM 2024:21), s. 30.

²⁰³ Joitakin yksittäisiä mainintoja lukuun ottamatta, ks. esim. Melander, lausunto PeV:lle 12.9.2025, s. 2–3, kohdat 5 ja 7; Korpisaari, lausunto PeV:lle 12.9.2025, s. 5; Neuvonen, lausunto PeV:lle 10.9.2025, s. 2; HE 47/2025 vp, s. 7.

²⁰⁴ Ojanen 2011, s. 447. HE 47/2025 vp käy melko perusteellisesti läpi myös muuta aiheeseen liittyvää ihmisoikeusnormistoa kuin pelkästään EIT:n oikeuskäytäntöä (ks. s. 3–5).

jäivät kieltämisrikoksen valmistelussa jollain tasolla ”lapsipuolen asemaan”, on oikeusministeriön lausunnossa kuitenkin todettu, että viime kädessä EU-elimet ratkaisevat, onko Suomen valiokuntakierroksella lakiehdotukseen tekemät muutokset hyväksyttäviä. Oikeusministeriö arvelee, että muutokset ovat puitepäätöksen sallimia, mutta ”on epävarmaa, miten komissio ja Euroopan unionin tuomioistuin asiaa viime kädessä arvioisivat”.²⁰⁵ EU-perusoikeudet arvioitaneen sitten aikanaan Brysselissä tai Luxemburgissa.

Lain valiokuntakäsittelyssä eniten hiersi tunnusmerkki ”vakavasti vähättelee”, joka siis lopulta muuttui ”mitätöinniksi”. Vaikka periaatteessa käsitteiden mitätöinti ja vakava vähättely välillä ei ole kuin vivahde-ero – kuten lakivaliokunnassakin²⁰⁶ todettiin – mielestäni on mahdollista, että tämä vivahde-ero voi johtaa ongelmiin unionin oikeuden kanssa. On mahdollista, että mitätöinti – joka mielestäni ilmauksena on sen verran vahva, että se tulee jo lähelle käsitettä kieltäminen – voi johtaa siihen, että tosiasiallisesti Suomessa kieltämisrikoksesta tuomitsemisen kynnys olisi nyt korkeampi, kuin mitä puitepäätös oikeastaan sallisi. Vaikka enemmistö näki ”vakavan vähättelyn” liian tulkinnanvaraisena ja siksi PeL 8 §:n kanssa ristiriitaisena, oli asiantuntijalausunnoissa myös näkemyksiä, joiden mukaan sanamuoto olisi voinut olla hyväksyttävissä sellaisenaan, koska se ei kuitenkaan ole merkittävästi ongelmallisempi kuin jotkut jo rikoslakiin sisältyvät avoimet tunnusmerkit ja koska EU:n puitepäätös sitä nimenomaisesti edellytti.²⁰⁷

Toinen valittuun sanamuotoon liittyvä ongelma nostettiin esiin Helsingin yliopiston Eurooppa-tutkimuksen keskuksen lausunnossa²⁰⁸: lausunnon mukaan valittu kaksinkertainen on omiaan-kriteeristö voi olla puitepäätöksen vastainen. Puitepäätöksen 1(2) artikla nimittäin on muotoiltu seuraavanlaisesti: ”[e]dellä olevan 1 kohdan soveltamiseksi jäsenvaltiot voivat säätää, että rangaistavaa on ainoastaan teko, joka joko suoritetaan tavalla, joka on omiaan häiritsemään yleistä järjestystä, **tai** [lihavointi minun] on uhkaavaa, alentavaa tai loukkaavaa”. Myös ruotsin- ja englanninkielisissä puitepäätöksissä sanamuoto on nimenomaan tai (or, eller), ei ja, kuten Suomen säännöksen muotoilu. Tämäkin osaltaan siis tuntuisi nostavan rangaistuksen kynnystä korkeammalle kuin puitepäätöksessä on tarkoitettu. Eurooppa-tutkimuksen keskuksen lausunnon asiantuntija katsoo, että tämä sanamuoto ei ole puitepäätöksen mukainen, sillä se kumuloi kriteerit, mitä puitepäätöksessä ei ole tarkoitettu.²⁰⁹ Toisaalta esimerkiksi Syyttäjälaitos kuitenkin

²⁰⁵ OM:n lausunto LaV:lle 18.11.2025, s. 27.

²⁰⁶ LaVM 16/2025 vp, s. 8.

²⁰⁷ Hyttinen, lausunto PeV:lle 10.9.2025, s. 8.

²⁰⁸ Helsingin yliopisto, Eurooppa-tutkimuksen keskus; lausunto 10.10.2024.

²⁰⁹ Helsingin yliopisto, Eurooppa-tutkimuksen keskus; lausunto 10.10.2024, s. 4.

toteaa, että puitepäätös sinänsä mahdollistaisi tällaisen supistavan muotoilun²¹⁰, muttei perustelee kantaa kovinkaan seikkaperäisesti.²¹¹

Toki, puitepäätös, kuten direktiivitkin, omaavat ainakin tulkintavaikutuksen²¹² ja kansallista lakia tulee tulkita puitepäätöksen sisältö huomioden²¹³, mutta etenkin rikoslain kohdalla tilanetta mutkistaa legaliteettiperiaate: missä on se raja, jonka ylitse esimerkiksi puitepäätöksellä ei voida rikoslain säännöksen tulkintaa venyttää suhteessa sen sanamuotoon kotimaisessa säädöksessä, etenkin rikosasian vastaajan näkökulmasta ankarampaan suuntaan?²¹⁴

Niin tai näin, on Suomi nyt ottanut vakavan kansainvälisen rikoksen kieltämistekoa koskevalla rangaistussäännöksellä askeleen – kenties haparoivan sellaisen – ”Pohjoismaisesta sananvaupustraditiosta” kohti eurooppalaisten demokraattisten oikeusvaltioiden ”hyvin vahvaa oikeudellista traditiota”²¹⁵, siis rikosoikeudellisin keinoin toteutettua muistamisen politiikkaa.²¹⁶ Askel vaikuttaisi olevan kovin vastentahtoinen, ikään kuin ”ulkopoliittisen välttämättömyyden” sanelema. Ottaen huomioon kuinka kielteisesti hallitus ja lukuisat kuullut asiantuntijat sekä intressijärjestöt tähän uudistukseen ovat suhtautuneet, en olisi yllättynyt, jos uusia muistilakeja ei tulisi. Ja ehkä niin onkin hyvä, sillä maailmalta löytyy varoittavia esimerkkejä siitä, miten muistilaeilla on käytännössä mahdollistettu mm. tutkijoiden pelottelu ja poliittisten toisinajattelijoiden jahtaaminen.²¹⁷ Kuten Nuotio toteaa, tulisi tällaisten lakien pysyä harvinaisena poikkeuksena, viimesijaisena keinona, johon turvaudutaan vain erityisistä syistä.²¹⁸

²¹⁰ Syyttäjälaitos, täydentävä lausuma LaV:lle 5.6.2025, s. 1.

²¹¹ Myös Melander katsoo, että toinenkin vaaratunnusmerkki on ”sinänsä puitepäätöksen sallima”, lausunto PeV:lle 12.9.2025, s. 7, kohta 29. Melander pitää valittua ratkaisua muutoin ei-toivottavana, ks. s. 8, kohdat 30–33.

²¹² Puitepäätöksillä ei voi olla välitöntä oikeusvaikutusta kuten direktiiveillä, mutta kansallista oikeutta on kuitenkin tulkittava mahdollisimman pitkälle puitepäätöksen sanamuodon mukaisesti, ks. esim. C-573/17 Poplawski, kohta 72.

²¹³ OM:n lausunto LaV:lle 18.11.2025, s. 27.

²¹⁴ EUT on pohtinut tällaista kysymystä direktiivin osalta ja linjannut seuraavaa tapauksessa C-387/02, C-391/02 ja C-403/02 (yhdistetty asia Berlusconi, Adelchi ja Dell’Utri), kohta 44: ”Direktiivillä ei voi sellaisenaan ja sen soveltamiseksi annetusta jäsenvaltion sisäisestä lainsäädännöstä riippumatta olla myöskään sellaista vaikutusta, että direktiivin säännöksiä rikkovien henkilöiden rikosoikeudellinen vastuu määräytyisi tai sitä ankaroitettaisiin direktiivin perusteella.”

²¹⁵ Suomen Asianajajat, lausunto LaV:lle 27.5.2025, s. 2. Hyttinen muotoilee, että kyse on ”syventyneestä tarpeesta sitoutua oikeudellisesti länsieurooppalaiseen arvoyhteisöön”, lausunto PeV:lle 10.9.2025, s. 2.

²¹⁶ Nuotio, lausunto PeV:lle 12.9.2025, s. 7.

²¹⁷ Varoittavia esimerkkejä muistilakien väärinkäytöstä löytyy ainakin esimerkiksi Puolasta ja Venäjältä, ks. näistä esimerkiksi Yle 27.1.2018 ja Foreign Policy 2.10.2016; ks. myös Melander 2025 teoksessa Hyttinen – Hannonen (toim.), III.12, luku: Muistilakien erityinen luonne – ”Venäjän rikoslain artikla 354.1”.

²¹⁸ Nuotio, lausunto PeV:lle 12.9.2025, s. 7.